

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní program: Penitenciární péče

PROBLEMATIKA ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝH
THE PROBLEM OF EMPLOYMENT OF SENTENCED
PEOPLE

Bakalářská práce: 10-FP-KSS-4045

Autor:

Josef VÁŇO

Podpis:

.....

Adresa:

Dolní Selská 24

463 52, Osečná

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
57	8	1	8	17	3+1 CD

V Liberci dne: 30.03.2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Josef Váňo
adresa: Dolní Selská 24. 463 52 Osečná
studijní obor (kombinace): Penitenciární péče
Název BP: **Problematika zaměstnávání odsouzených**
Název BP v angličtině: **Problem of Employment of Sentenced People**
Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 1. 4. 2010

děkan

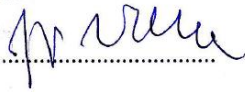
vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Josef Váňo

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: PROBLEMATIKA ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH

Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Vacek, CSc. Podpis:

Cíl: Zjistit, zda zaměstnávání odsouzených plní svůj význam a účel.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Analýza dokumentace,
dotazník

Literatura: ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vydání Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-475-3.
NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. 1. vydání. Praha: Academia, 1998, dotisk 2004. ISBN 80-200-1290-7.
PEŠATOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z etopedie. I. díl. Klasifikace a diagnostika poruch chování*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-750-0.
SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. I. díl. Obecná část*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2002. ISBN 80-7083-679-2.
VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie připomáhající profese. Rozšířené a přepracované vydání*. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Čestné prohlášení

Název práce: Problematika zaměstnávání odsouzených
Jméno a příjmení autora: Josef Váňo
Osobní číslo: P08000202

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 20. 3. 2011

Josef Váňo

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu bakalářské práce Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc. za účinnou metodickou, pedagogickou a odbornou pomoc a další cenné rady a připomínky při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat všem mým kolegům ze zaměstnání, mé rodině a všem mým blízkým, za trpělivost, kterou se mnou měli během mého studia.

Název bakalářské práce: PROBLEMATIKA ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝH

Název bakalářské práce: THE PROBLEM OF EMPLOYMENT OF SENTENCED PEOPLE

Jméno a přímení autora: Josef Váňo

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2010/2011

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na oblast zaměstnávání odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody. V úvodní části práce je popsána historie trestání a vývoj vězeňských systémů. V další části je popsána struktura Vězeňské služby ČR, její organizační členění, legislativa, kterou se upravuje chod Vězeňské služby ČR. Další kapitola je již věnována přímému výkonu trestu odnětí svobody odsouzených, zde je popsán systém programů zacházení, komplexní zpráva a v návaznosti na toto téma je definován proces zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, typy pracovišť a povinnosti odsouzených, kteří jsou pracovním zařazení. Dále je zde vysvětlen pojem odborná komise, její složení a úkoly, které jsou spojeny především se zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

Praktická část charakterizuje Věznici Stráž pod Ralskem, jaká jsou zde zřízena pracoviště. Pomocí dotazníkového šetření je zjišťováno, jaký mají odsouzení přístup k pracovnímu zařazení, co jim práce přináší do budoucna a jaké jsou jejich hlavní faktory motivace pracovního zařazení během výkonu trestu odnětí svobody.

Klíčové pojmy:

Odborná komise, historie trestů, komplexní zpráva, odsouzený, programy zacházení, druhy pracovišť, motivace, vězeňská služba, výkon trestu odnětí svobody.

Annotation:

The thesis is focused on the employment of convicts in prison. The first part describes the history of sentence and prison systems development. The next section describes the structure of the Prison Service of the Czech Republic, its organization and legislation, which governs functioning of the Prison Service. Another chapter is devoted to imprisonment of convicts, there is described a system of treatment programs, a comprehensive review and

subsequently is defined the process of employing convicts, types of workplaces and duties of employed prisoners. Then there is explained the concept of the expert committee, its composition and tasks, which are mainly related to the employment of convicts in prison.

The practical part characterizes the Prison Stráž pod Ralskem and its established workplaces. A questionnaire survey is carried out to explore accessibility of employment in convicts, future benefits of employment, the main motivating factors of employment during imprisonment.

Key words:

The expert committee, history of sentence, comprehensive review, convict, treatment programs, types of workplaces, motivation, prison service, imprisonment.

OBSAH

1. Úvod.....	10
2. Teoretická část.....	12
2.1. Stručné pojetí od počátku trestu a trestání po novodobé pojetí trestu.....	12
2.2. Vznik a rozvoj penologie v 18. -20. století	13
2.3. Některé z vybraných vězeňských systémů	13
2.4. Humanizace českého vězeňství	17
2.5. Evropská vězeňská pravidla	19
2.6. Účel a funkce trestu odnětí svobody :	20
2.7. Vězeňská služba České republiky	21
2.7.1. Základní organizační jednotky VS ČR jsou:	21
2.7.2. Hlavní úkoly VS ČR	23
2.7.3. Vybrané legislativní předpisy pro VSČR.....	23
2.7.4. Typy věznic	25
2.7.5. Základní povinnosti odsouzeného	26
2.7.6. Program zacházení	26
2.7.7. Zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu	31
2.7.8. Druhy pracovišť	33
3. Praktická část.....	35
3.1. Cíl praktické části a její předpoklady	35
3.2. Stručná charakteristika místa průzkumu	36
3.3. Charakteristika dotazovaného vzorku	37
3.4. Popis zkoumaného vzorku z dotazníkového šetření	38
3.5. Prezentace a interpretace dat	43
3.6. Shrnutí výsledků.....	51
3.7. Navrhovaná opatření ke zvýšení zaměstnanosti odsouzených.....	51
4. ZÁVĚR.....	53
5. Seznam použitých zdrojů	54
6. Seznam příloh.....	56

Seznam používaných zkratek

ČNR – Česká národní rada

ČR- Česká republiky

GŘ – generální ředitelství

NGŘ – nařízení generálního ředitele

Sb. – sbírky

VSČR – Vězeňská služba České republiky

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

z.č. – zákon číslo

1. Úvod

Tématem této bakalářské práce je problematika zaměstnávání odsouzených, kteří jsou umístěni ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Stráž pod Ralskem.

Ke zvolení tohoto tématu vedl autora práce především záměr seznámit širokou veřejnost se způsobem zacházení a samotnou prací vězeňské služby jakožto celku. Dále snaha přiblížit účel a podmínky výkonu trestu odsouzených, který je společnosti ne vždy zcela znám. Lidé, kteří nemají žádné informace o vězeňské službě a samotném životě odsouzených ve věznicích, se často domnívají, že odsouzení jsou celé dny na celách či ložnicích uzavřeni a není jim umožněna jejich seberealizace. Široká veřejnost a rodinní příslušníci se často zajímají o způsoby zacházení s odsouzenými. Mohou jim být poskytnuty všeobecné informace.

Způsobů zacházení je několik. Odsouzeným stanoven program zacházení, kterým se sami zavazují aktivně se podílet na svém životě ve věznicích, jako jsou různé zájmové kroužky jako je akvaristika, míčové hry, různé vzdělávací a rukodělné kroužky a mnoho dalších. Jedním z hlavních bodů je i zaměstnávání odsouzených po dobu výkonu trestu, které je stěžejním tématem této práce.

Věznice Stráž pod Ralskem je dlouhodobě se zaměstnaností odsouzených na velice dobré úrovni. Průměrná zaměstnanost odsouzených ve všech věznicích v ČR je kolem 60 %. Věznice Stráž pod Ralskem se řadí mezi věznice s nejlepším průměrem ze všech věznic, neboť zde je dlouhodobá zaměstnanost kolem 90 % a to i při počtu, který se v průměru pohybuje kolem 1000 odsouzených, při stanovené kapacitě 783 odsouzených.

V teoretické části se autor zaměřil na stručnou historii vězeňství, jak se vyvíjely vězeňské systémy a jakou roli v nich hrálo pracovní zařazení odsouzených. Dále je popsán systém současného vězeňství na území ČR, základní legislativa, která upravuje práci spojenou s vězeňstvím.

V teoretické části je popsán proces jakým se z nezaměstnaného odsouzeného stává zaměstnaný odsouzený. Co vše je potřeba učinit proto, aby byl odsouzený zařazen na pracoviště a mohl se takto seberealizovat a připravovat na svůj výstup z výkonu trestu odnětí svobody. Především neztratil své pracovní návyky, pokud byly vytvořeny.

Praktická část je zaměřena na průzkum se zaměřením na zaměstnávání odsouzených, který byl prováděn ve Věznici Stráž pod Ralskem. Průzkumu se zúčastnilo celkem 90 odsouzeným, kteří odpovídali na 9 uzavřených otázek, týkajících se pracovního zařazení ve

věznici. Jednalo se o náhodně vybrané odsouzené. Autor dotazníky rozdělil na dvě poloviny, jedna polovina byla rozdána odsouzeným zařazeným ve věznici s dozorem a druhá polovina odsouzeným zařazeným ve věznici s ostrahou.

Hlavním úkolem této bakalářské práce byl o zjistit, zda zaměstnávání odsouzených plní svůj význam a účel.

2. Teoretická část

2.1. Stručné pojetí od počátku trestu a trestání po novodobé pojetí trestu

V dějinách došlo k uplatňování mnoha druhů trestů, které byly ovlivněny například pojetím lidských práva a vývojem soudnictví. Jednou z prvních etap byl starověk, kde byl realizován trest smrti či mrzačící tresty. Trest odnětí svobody v tomto období nebyl ještě uplatňován. Za doby feudalismu byly v Čechách užívány především tresty smrti, mrzačící tresty, pokuty či ztráty cti. V této době jsou již první zmínky o existenci vězení, které většinou vytvářela církve ve strohých kláštorech, z této doby jsou známá šlechtická, městská nebo dlužnická vězení. Vznikající pochybnosti ohledně odstrašujícího účinku tělesných trestů představují pouze jeden z důvodů, proč si trestání začalo osvojovat nové formy. Zřejmě zlomovým obdobím bylo osvícenectví, ve kterém je ústřední postavou vězeňství Cesare Beccaria, který je považován za zakladatele moderní školy a vlévá do vězeňství nové prvky jako je humanizace a myšlenky, že trest musí mít výchovnou funkci a není dostačující pouze funkce odstrašující a prioritou je především ochrana společnosti za zásad dodržení alespoň formální spravedlnosti.

Pojetí trestu věznění jak ho známe dnes (trest odnětí svobody) se vytvářelo po staletí, 18. a 19. století bylo obdobím jeho rozšíření a nabývání na významu. Posléze se stal hlavním trestem v zápase s kriminalitou a vytlačuje trest smrti. Poznatky o ukládání trestů (pozornost je věnována především věznění) a sledování jejich účinnosti byly součástí trestně-právních věd. S nárůstem zkušeností a poznatků s ukládáním a vykonáváním trestů došlo ke vzniku samostatné vědní disciplíny – **penologie**, která je nejčastěji vymezována jako věda o trestu a trestání a jejich účincích. Zkoumá účinnost všech druhů trestů, obzvláště výkonu trestu odnětí svobody. 18. a 19. století bylo také obdobím koncipování penologických systémů. Penologický systém je chápán jako souhrn zásad, postupů, podle nichž je vykonáván trest odnětí svobody a od kterých se očekávalo dosažení změny (nápravy) chování vězněného provinilce.¹

¹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1 strana 20

2.2. Vznik a rozvoj penologie v 18. -20. století

Penologie (z lat. poena = trest + řeč. logos = slovo, nauka) je nauka o trestání, o druhích trestu a jejich účinnosti. Pojetí penologie není jednotné, jedna skupina autorů považuje penologii za součást kriminologie, jiná chápe penologii jako samostatný vědní obor vedle kriminologie a vědy o trestním právu. Další skupina autorů považuje penologii v podstatě za jednu ze speciálních pedagogik, a to pedagogiku kriminální nebo penitenciární. Konečně poslední skupina autorů zařazuje penologii do tzv. zacházení s vězni (anglicky treatment, německy Behandlung). Nejperspektivnější se v současnosti jeví pojetí penologie jako samostatného vědního oboru integrálního pojetí, který se při výstavbě svého předmětu opírá :

- vědy o trestním právu a o kriminologii
- o tzv. penitenciární disciplíně, jako jsou především penitenciární psychologie, právo, sociologie, pedagogika a psychiatrie. V tomto pojetí penologie splývá s tzv. penitenciární naukou.²

Tato doba je označována jako předmoderní věk lidstva, kdy dochází k značné změně lidského poznání a myšlení, nové technické objevy změnily životní styl většiny obyvatelstva a politické změny uspíšily vývoj lidstva. Na začátku této doby, již zmíněný Beccaria položil základy penologického myšlení, a to v roce 1764 svým názorem, že zákony mají být jasné a srozumitelné každému. Dále uvažoval nad smyslem trestu smrti, který by měl být uplatňován pouze ve výjimečných případech, trest by měl být úměrný ke spáchanému trestu a měl by následovat co nejdříve po spáchání skutku. Jak je patrné, jeho převratné myšlenky jsou užívané i v dnešním vězeňství.

Na základě vývoje vězeňství bylo potřeba zavést v této sféře nějaký systém, na základě kterého by se určila základní pravidla. Z této potřeby vyústily vězeňské systémy, které se vyvíjely po celém světě a svá pravidla podřizovaly pro potřeby své země.

2.3. Některé z vybraných vězeňských systémů

Vězeňské systémy byly od počátku založeny na disciplíně a mnohdy až bezduché kázní, která byla vynucována bitím a krutými disciplinárními tresty. Vězeňské řády od počátku 20.století specifikovali práva a povinnosti vězňů i způsob oceňování plnění

² MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, První vydání, vydala Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2005, ISBN 80-7368-002-5 strana 69

uložených povinností případné sankce za porušení vězeňského řádu. Disciplína přestávala být chápána jako samoučelná, ale jako prvek výchovy k sebekázní, sebeovládání a výcvik ve schopnostech vykonávat činnosti, které nejsou osobně příjemné, ale v praktickém životě převažují.³

První snahy vybudovat nějaký systém zaměřený na nápravu pachatele vznikaly na přelomu 18 a 19 století v USA, poté i v Evropě. V penologických systémech se v této době vykrystalizovaly čtyři základní systémy zacházení s vězněnými:

- 1) **Pensylvánský systém**, tzv. (solitary systém-izolační) vznikl r 1786 ve Philadelphii ve vězení hvězdicového typu, kde byla architektonicky vyřešena izolace vězněného. Každý vězněný byl umístěn do cely sám, na začátku i s vyloučením práce, mohl číst Bibli, účastnit se náboženského kázání a měl povinnost zpytovat své svědomí. Důvodem izolace vězněného bylo předcházení útěkům, kriminální nákaze. Psychickou, sociální izolací mělo být pachateli umožněno dosažení nápravy sebepoznáním a trýznivým zpytováním svědomí. Účinky tohoto způsobu zacházení s vězněnými se však projevovaly převážně negativním ovlivněním duševního a následně i fyzického stavu vězněných osob (psychické strádání, deprese až psychické zhroucení. V Evropě našel systém osamocení posléze uplatnění v anglické věznici Pentonwile. Na americkém kontinentě propagátorem pensylvánského systému byl B. Franklin. Zasadil se o jeho další propracování.⁴ Nedostatkem tohoto systému bylo především izolace odsouzeného, který celý trest vykonával v izolaci, chybí zde prvky začlenění odsouzeného do práce.
- 2) **Auburnský systém** (silent systém-systém mlčení), zavedený v Auburnské věznici ve státě New York roku 1823 představoval ústup od totální izolace vězňů. Izolace na celách v noci byla přes den doplněna prací ve společných dílnách při zachování absolutního mlčení. Soustavná těžká práce, neustálé ticho a poslušnost byly vynucovány těžkými tělesnými tresty. Na starém kontinentu je na tomto základu postaven systém genfský (dle věznice ve švýcarském Genfu, založené roku 1825). I když tento systém zmírnil škodlivé účinky úplné izolace, odporoval lidské přirozenosti (vězni působili dojmem mechanicky se pohybujících soch). Přirozená potřeba kontaktu vedla k tomu, že vězni tento režim porušovali, což vyžadovalo větší počet dozorců a další závažnou skutečností bylo, že jejich příprava na reálný

³ MEZNÍK, J. *Základy penologie*. 1.vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity Brno, 1995. ISBN 80-210-1248-X strana 17

⁴ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1 strana 21

život byla malá.⁵ Pozitivem tohoto systému bylo zavedení prvků kolektivní práce, při které ovšem odsouzený nesměl mluvit a částečné odstranění úplné izolace, neboť byl odsouzený izolován pouze v noci na své cele.

- 3) **Smíšené systémy** – vznikly kombinací uzavření o samotě a mlčením, někdy se také nazýval klasifikační režim. Dělíme je na dvě části :
- Ženevský systém – spočíval v rozdělení odsouzených na základě charakteru spáchaného trestného činu a chování do čtyř skupin, které byly stupňovány podle závažnosti trestných činů až po nejlehčí kategorii, kam byli umisťováni všichni napravení z předešlých kategorií a mladiství.(16 - 18 let). Tzv. ženevská škola byla založena v roce 1833.⁶
 - Obermayerovský systém - pozitivem tohoto režimu byla aktivizace části odsouzených v zájmu udržení pořádku a dodržování disciplíny. Negativem však byla činnost „dohlížečů“, která byla spíše škodlivá. Jejich výběr se řídil kritérii, která upřednostňovala výlučně fyzické aspekty způsobilosti (hrubá fyzická síla, dohlížeči se stávali křiklouni a šplhouni pro výhody, které tato funkce skýtala).⁷
- 4) **Progresivní systémy** – vznikají od poloviny 19 století. Autoři progresivních systémů vycházeli ze zásady, že odsouzení by měli po dobu výkonu trestu odnětí svobody procházet různými stupni přísnosti režimu. Na počátku trestu byl odsouzený zařazen do nejpřísnějšího režimu, na základě progresu své chování byl postupně přecházen do mírnějších režimů.

Rozšířily se dvě varianty progresivních systémů: **anglický a irský**.

Anglický progresivní systém

- ❖ **První stupeň** – vězeň byl umístěn na 9 měsíců do samovazby, byla mu krácena strava, nepracoval, měl zažít pocit viny za spáchaný čin.
- ❖ **Druhý stupeň** – přes den se podílel na společné veřejné práci, cílem bylo přiblížit odsouzeným podmínky života ve společnosti. Pozornost si zaslouží systém kategorizace práce, na základě které byli diferencovaně odměňováni. Při

⁵ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1 strana 21

⁶ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Druhé upravené vydání, vydala Policejní akademie České republiky, Praha 1996. ISBN 80-85981-36-X, strana 22

⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Druhé upravené vydání, vydala Policejní akademie České republiky, Praha 1996. ISBN 80-85981-36-X, strana 22

zaměstnávání byla věnována péče jejich odborné profesní přípravě – vyučení řemeslu, které by mohli využít po propuštění.

- ❖ **Třetí stupeň** – po vykonání třech čtvrtin trestu odnětí svobody při dosažení žádoucí nápravy byla vězněnému zbývajících část trestu odpuštěna a byl podmíněně propuštěn na svobodu. Byl ale pod dozorem policie. Pokud se řádně nechoval, byl vzat zpět do vězení k vykonání zbývajících části trestu (zde zárodek podmíněného propuštění z výkonu trestu)⁸.

Tento systém byl na svou dobu již velice vyspělý a vykazoval znaky moderního vězeňství, **smysluplná práce** se získáním znalostí, které by mohl odsouzený uplatnit i po propuštění na svobodu. Vytknou tomuto systému by se dalo omezování stravy a zákaz práce v prvním stupni.

Irský progresivní systém

Výraznou zásluhou na rozvoji progresivního systému má Walter Crofton, zakladatel irského systému. Jeho koncepce měla odborné stupně jako měl anglický systém, byla však rozšířena ještě o jeden stupeň.

- ❖ **První stupeň** - v 1. období věznění dostávali omezené množství jídla a vykonávali nudnou práci na svých celách, v 2. období dostávali lepší stravu a přidělovala se jim zajímavější práce, kterou vykonávali společně, společně se zúčastňovali vyučování a diskusních večerů.
- ❖ **Druhý stupeň** - vykonávali těžké práce, nejčastěji veřejně a na čerstvém vzduchu. Noc trávili odděleně.
- ❖ **Třetí stupeň** - trest byl vykonáván v podmínkách uvolněného režimu. Vězeň pobýval ve vězení bez uzavření, kde dozor byl neozbrojený. Dostávali větší odměnu za práci. Tento stupeň končil podmíněným propuštěním.⁹

Pozitivem pro tento systém byla jeho diferencovanost, kdy se trest podmínky trestu postupně zmírňovaly a práce byla již důležitým faktorem i skutečnost možného podmíněného propuštění byla vysoce motivující pro odsouzené. Jako negativum se dá označit omezování potravy v prvním stupni.

⁸ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-122

⁹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1 strana 22

Vězeňská škola je další z vězeňských systémů - tento systém přišel s novinkou diferenciací odsouzených v takzvaném pozorovacím středisku, které zároveň sloužilo k přijímání odsouzených do výkonu trestu. Největší důraz byl kladen především na výchovu k práci. Vězeňská škola již základní kámen k vytváření ústavů výkonu trestu.¹⁰

V progresivních systémech se objevovala rozumová výchova, vzdělání, plánovitá výchovná práce, či výchova k práci. U těchto systému měl odsouzený zajištěnou takzvanou progresi, tedy jakýsi postup a tím i motivaci pro bezproblémový průběh uvěznění. V případě, kdy odsouzený neplnil své povinnosti, docházelo k regresivnímu pohybu, vězněný byl vrácen do přísnějšího režimu.

Obecně lze o vězeňství do 2. poloviny 19. století, spíše však až do počátku 20. století konstatovat, že neexistovala účelná diferenciací vězňů, takže v mnoha věznicích vykonávali společně trest mladiství, ženy, vězni odsouzení za méně závažné zločiny s těmi, kteří spáchali nejtěžší zločiny, prvovězně s mnohonásobnými recidivisty. Strava, ubytování i hygiena byly na velmi špatné úrovni. Na druhé straně již tehdy do vězení v některých zemích pronikly modernější principy zacházení s odsouzenými včetně lepších podmínek pro vězně¹¹.

Významnou postavou v historii českého vězeňství byl páter František Josef Řezáč (1819 – 1879), kněz, pedagog vlastenec, který působil ve věznicích. Při nápravě zločinců i při předcházení zločinům (řečeno dnešním jazykem prevenci) věřil F. J. Řezáč především v moc výchovy a vzdělání. Vězení má přestat být pouhým nástrojem pomsty společnosti, významná úloha má případnou především učitel, který má využívat poznatků pedagogiky a nikoliv využívat náhodného praktikismu. F. J. Řezáč psal i o příčinách zločinnosti, za které považoval nízký stupeň vzdělanosti, poměry rodinné, občanské, státní a církevní. Neopomněl ale ani příčiny vnitřní, spočívající v osobnosti pachatele. Uvažoval i o systému trestání a dokonce přemýšlel o alternativních trestech.¹²

2.4. Humanizace českého vězeňství

Humanizace vězeňství je často považována laickou veřejností jako změkčování režimu a kázně vězňů, ale jedná se pouze o nepochopení smyslu a pojmu výrazu humanizace. Pojem humanizace vznikl z latinského pojmu humanita – lidství, tedy humanizovat znamená činit

¹⁰ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Druhé upravené vydání, vydala Policejní akademie České republiky, Praha 1996. ISBN 80-85981-36-X, strana 25

¹¹ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287 strana 15

¹² SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287 strana 16

humánním neboli lidským. Prvky humanizace jsou v českém vězeňství znatelné již od počátku 20. století, ale nejvýznamnějším mezníkem v humanizaci vězeňství byl pád komunismu v Československu, kdy následovně v roce 1992 došlo ke zrušení Sboru nápravné výchovy a zákonem ČNR č. 555/1992 Sb. byla založena Vězeňská služba České republiky.

Humanizace vězeňství spočívá v tom vytvořit vhodnou legislativu k uplatňování práv a svobod vězněných osob a na druhou stranu pro naplňování účelu výkonu vazby a trestu, včetně jejich korektivních mechanismů přístupných kontrole, tak aby nemohla být uplatňována libovůle či zlovůle. Jako stěžejní body humanizace českého vězeňství jsou uváděny modernizace vězeňských zařízení a jejich vybavení, vytvoření zcela nového ale účinného systému zacházení s odsouzenými a především profesionálního zkvalitnění personálu, a to vše v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly.

Podstata humanizace se v procesu změn často vytrácela, docházelo k takzvané pseudohumanizaci, odsouzeným byla poskytnuta řada výhod a práv, která místo toho aby vedla k naplňování účelu trestu, byla naprosto kontraproduktivní a vedla naopak k větší kriminalizaci a společenské degradaci. Změny ve vězeňství však probíhaly po celou dobu a za posledních 15 let je vidět značný posun ve spolupráci jak státních organizací tak zejména nestátních organizací, a to především v pomoci při začleňování propuštěných odsouzených na svobodu, aby vedly řádný život.

V praxi se humanizace především projevuje :

- Diferencovaným zacházením s vězni (nediferenciovaný přístup je nehumánní, degraduje určité skupiny vězňů).
- Snižováním agresivity, nepřátelství ba nenávisti mezi vězni a vězeňským personálem, kladením důrazu na korektnost ve vzájemných vztazích.
- Nepřipouštěním toho, aby mohl vězeňský personál dávat najevo svým klientům v jakékoliv formě svou nadřazenost či vytvářet ve vězních jejich pocit bezmocnosti nebo bezvýchodnosti.
- Profesionalizaci práce vězeňského personálu k chápání vězeňské služby jako jedné ze sociálních služeb pro veřejnost.
- Prokazováním nezbytnosti návaznosti další postpeniterní péče společnosti o propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody.¹³

¹³ MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, První vydání, vydala Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2005, ISBN 80-7368-002-5 strana 43

Velký vliv na humanizaci v České republice měl vznik Evropských vězeňských pravidel, která sice vznikla již v roce 1973 a tehdejší ČSSR se zavázala je plnit, ale šlo o závazek pouze formální a skutečné změny dle Evropských vězeňských pravidel nastávají až po vzniku VS ČR.

2.5. Evropská vězeňská pravidla

Evropská vězeňská pravidla jsou založena na těchto devíti základních principech :

- Se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva.
- Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.
- Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena.
- Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.
- Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.
- Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětné začlenění do svobodné společnosti.
- Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života.
- Vězeňští pracovníci vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich přijímání, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče o uvězněné osoby.
- Ve všech věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly.¹⁴

Evropská vězeňská pravidla nemají fungovat jako vzor, ale mají sloužit jako návod, povzbuzení a směrnice těm, kteří jsou v přímém kontaktu s odsouzenými, a to především všem zaměstnancům VS ČR.

Aby se dal pochopit celý systém vězeňské služby je nejprve nutné objasnit si, jaký má uvěznění osoby účel a smysl. K této otázce má nejbližše definice účelu výkonu trestu.

¹⁴ *Evropská vězeňská pravidla*, Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006, Praha, 2006. s. 5

2.6. Účel a funkce trestu odnětí svobody :

Trest odnětí svobody má dvojí účel :

- ochrana společnosti před omezováním práv jiných lidí kriminálním chováním těchto jedinců respektive skupin
- změna chování delikventa a jeho odrazení od dalších kriminálních činností. Je obecně známo, že tohoto cíle se dosahuje mnohem hůře. U adekvátně socializovaných lidí stačí pouhá hrozba sankcí spojená s anticipovanými pocity hanby a viny. U recidivistů jsou běžné tresty zcela neúčinné, neboť jsou na tento způsob života adaptováni a chybí jim motivace ke změně vlastního chování¹⁵

Morální funkce trestu

Dlouho přetrvával názor, že trest má také splnit svou morální funkci. Odpovídá vrozenému smyslu pro spravedlnost, který nás vede k odměňování dobra a trestání zla a předpokládá existenci společenského svědomí, které požaduje potrestání zla. Tato myšlenka je stará jako svět sám.¹⁶

Trest, má-li změnit chování, musí být individualizován, neboť co je pro jednoho trestem, druhého nechává lhostejným a pro třetího může být dokonce odměnou. Individualizace trestu je obzvláště potřebná u recidivistů. Trest, jestliže má být dostatečně účinný, musí následovat v době co nejkratší po provinění. Trest musí být následován či doprovázen odměnou, odměna musí být vztažná k jeho nápravě chování, nedoprovází-li trest odměna, nemá vliv na změnu cílů a v mnoha případech pak má za následek pouze změnu cesty, která vede k témuž cíli. Odnětí svobody by mělo následovat pouze u nejzávažnějšího delikventního chování, k čemuž nám především slouží tresty nespojené s odnětím svobody například tresty alternativní.¹⁷

V roli trestu a trestání má hlavní zastoupení instituce Ministerstvo spravedlnosti, které zastřešuje další instituce, jako soudy všech instancí, VS ČR a další organizace jako je Probační a mediační služby ČR a státní zastupitelství. Tato bakalářská práce se zaměřuje pouze na práci VS ČR, neboť je jediná zainteresována do zaměstnávání odsouzených během výkonu trestu.

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Rozšířené a přepracované vydání. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3 strana 817

¹⁶ MEZNÍK, J. *Základy penologie*. 1. vydání. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity Brno, 1995. ISBN 80-210-1248-X strana 5

¹⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Druhé upravené vydání, vydala Policejní akademie České republiky, Praha 1996. ISBN 80-85981-36-X, strana 34

2.7. Vězeňská služba České republiky

V této kapitole budou charakterizovány hlavní úkoly, členění a organizační struktura VS ČR. Dále zde bude popsána činnost zaměstnanců podílejících se na reedukaci odsouzených a systému zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

Jak je již výše uvedeno vznik Vězeňské služby ČR je datován ke dni 1.1.1993, která vznikla na základě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky ve znění pozdějších předpisů. VS ČR především zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, výkon detence a bezpečnost a pořádek v soudních budovách a další úkoly vyplývající z jejich hlavních úkolů stanovených zákonem, tyto úkoly budou více upřesněny a rozebrány v další části této práce.

2.7.1. Základní organizační jednotky VS ČR jsou:

- ❖ generální ředitelství;
- ❖ vazební věznice;
- ❖ věznice;
- ❖ ústav pro výkon zabezpečovací detence
- ❖ institut vzdělávání VS ČR;
- ❖ zotavovny VS ČR.

Tyto uvedené organizační články VS ČR zřizuje a ruší ministr spravedlnosti.

Pro řídicí systém uplatňovaný v rámci VS ČR je typická přímá direktivní forma řízení. Ta se vyznačuje vysokou mírou centralizace rozhodovacích kompetencí. Nástroje, které používá, mají autoritativní charakter. Úkoly ukládané z příslušného centra jsou určovány direktivně a podrobně. Od řízeného systému se očekává iniciativa pouze ve smyslu dobrého

plnění uložených úkolů. Řídícím orgánům na nižších stupních je vlastně vymezen prostor pro správní činnosti.¹⁸

Generální ředitelství VS ČR je podřízeno ministerstvu spravedlnosti. Organizační články VS ČR zřizuje a ruší ministr spravedlnosti. V čele jednotlivých věznic a vazebních věznic stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel vězeňské služby. Za činnost vězeňské služby zodpovídá generální ředitel vězeňské služby ministrovi spravedlnosti. Vězeňská a justiční stráž má postavení ozbrojeného sboru a pracovníci těchto stráží jsou ve služebním poměru k ministerstvu spravedlnosti.¹⁹

Vazební věznice jsou zařízení VS ČR kam se umísťují obvinění, tedy lidé kteří ještě nebyli odsouzeni a chod vazebních věznic upravuje zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. V současné době je v ČR 10 vazebních věznic.

Věznice zde se umísťují vězni, kteří byli již pravomocně odsouzeni rozsudkem příslušného soudu. Základním upravujícím zákonem o věznicích je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Věznice plní též další úkoly, které jsou jim v souvislosti s VTOS uloženy dalšími platnými právními a vnitřními předpisy. V současné době je v ČR celkem 26 věznic.

Ústav pro výkon zabezpečovací detence – je zařízení, kde by měli být umístěni lidé, kteří mají určenou ochrannou sexuologickou či psychiatrickou léčbu, a to především u ti lidé, u nichž léčba neplní svůj účel neboť porucha je neléčitelná nebo tuto léčbu odmítají a přitom nadále zůstávají společensky velmi nebezpeční. Celkem máme v ČR dvě tyto zařízení, které jsou připojeny k VV Brno a Věznici Opava.²⁰

Institut vzdělávání VS ČR je resortním vzdělávacím zařízením, které zabezpečuje aby zaměstnanci VS ČR, jak uniformovaní tak i civilní, byli náležitě vyškoleni pro výkon služby jak po odborné tak po fyzické stránce.²¹

¹⁸ STRECKOVÁ, Y., MALÝ, I.: *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 1998. ISBN 80-7226-112-6, s. 183.

¹⁹ <http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-2.php>

²⁰ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>

²¹ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287
strana 21

Zotavovny VSČR jsou rekreačními a rehabilitačními středisky, která zajišťují především preventivní rehabilitace a rekreace zaměstnancům VS ČR.

2.7.2. Hlavní úkoly VS ČR

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice, střeží věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody
- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění
- zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje také bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství
- vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky
- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby²²

K plnění těchto náročných úkolů je zapotřebí aby vše bylo ošetřeno řádnou legislativou.

2.7.3. Vybrané legislativní předpisy pro VSČR

Vězeňská služba pro svůj chod a organizaci potřebuje mnoho zákonů, předpisů vyhlášek a různých nařízení. Níže jsou uvedeny nejdůležitější legislativní předpisy, podle kterých se vězeňská služba řídí a je v nich upravena problematika zaměstnávání odsouzených:

- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody,

²² Zákon č. 555/1992 Sb o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ve znění pozdějších novel –ust. §2 ods. 1

- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky,
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody,
- NGŘ č. 11/2006, o vězeňské a justiční stráží,
- NGŘ č. 40/2006, o zařazování odsouzených na střežené a nestřežené pracoviště

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic. Obsahuje hlavní zásady výkonu trestu, práva odsouzených, jejich přijímání a umísťování do typu věznic, přeřazování či propouštění z výkonu trestu atd.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů – tento zákon je základním právním předpisem, na základě kterého v roce 1992 vznikla instituce VS ČR. V tomto zákoně jsou především zakotveny úkoly, organizace ařízení VS ČR, povinnosti a oprávnění příslušníku, specifikuje například co jsou to donucovací prostředky a jak se má používat zbraň.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Tato vyhláška je stanovena dle ust. § 81 z.č. 169/1999 Sb. V této vyhlášce jsou uvedeny podrobnosti při :

- a) přijímání, umísťování, zařazování, přeřazování a propouštění odsouzených,
- b) zajišťování práv odsouzených a jejich sociálního postavení podle tohoto zákona,
- c) realizaci programu zacházení a zaměstnávání odsouzených,
- d) zajišťování pořádku a bezpečnosti v místech výkonu trestu,
- e) kázeňském řízení,
- f) účasti nestátních subjektů na naplňování účelu trestu,
- g) režimu výkonu trestu u některých skupin odsouzených
- h) výkonu ochranného léčení v průběhu výkonu trestu.

NGŘ 11/2006 – účelem tohoto nařízení je stanovit přesné postupy při výkon služby příslušníků vězeňské služby zařazených k plnění úkolů ve vězeňské stráží, v justiční stráží a správní služby pověřených plněním úkolů.

NGŘ 40/2006 – toto nařízení upravuje způsob zařazování odsouzených na střežené a nestřežené pracoviště, stanoví přesné složení odborné komise pro zařazování odsouzených

do zaměstnání a přesně specifikuje co je střeženým a co nestřeženým pracovištěm a vše co je spojeno se zařazováním odsouzených do zaměstnání.

Všechny uvedené zákony a předpisy jsou doplňovány a upřesňovány dalšími vyhláškami, nařízeními ať ministra spravedlnosti, generálního ředitele VS ČR nebo ředitelů jednotlivých věznic a dalšími prováděcími předpisy, které jsou směřovány na konkrétní věznice a činnosti VS ČR.

Zákonem je dána diferenciací věznic a jedná se o členění do čtyř skupin od nejmírnějších typů po ty nejtěžší typy věznic. Tato diferenciací je především nezbytná z důvodu oddělení méně kriminálně narušených odsouzených od zkušených delikventů.

2.7.4. Typy věznic

Věznice se člení na čtyři základní skupiny, s dohledem, dozorem, ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Typy věznic se od sebe liší především stavebně-technickým zabezpečením. V typech ostraha a zvýšená se na stavebně technické zabezpečení klade mnohem větší důraz, neboť zde jsou umístováni odsouzení více kriminálně narušení a za závažnou trestnou činnost. Do typů věznic jsou odsouzení zařazováni odsuzujícím rozsudkem příslušného soudu.

Věznice typu A - s dohledem. Zpravidla jsou umístováni do tohoto typu věznice odsouzení, kteří spáchali trestný čin z nedbalosti a doposud nebyli ve výkonu trestu.

Věznice typu B – s dozorem. Do tohoto typu zpravidla soud zařazuje odsouzené za nedbalostní trestnou činnost, ale již v minulosti byli ve výkonu trestu, dále pachatele úmyslného trestného činu, jehož horní hranice trestu nepřevyšuje délku dvou let a zároveň doposud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.

Věznice typu C – s ostrahou. Zde se zařazují odsouzení, jenž jsou odsouzení za úmyslný trestný čin a nejsou splněny podmínky pro zařazení do typu s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou.

Věznice typu D – se zvýšenou ostrahou. Do tohoto typu věznice se zařazují odsouzení, kterým byl uložen doživotní trest odnětí svobody, zvláště nebezpeční recidivisté s trestem odnětí svobody delším než 8 let a odsouzení za úmyslný trestný čin a v posledních 5 letech uprchl z výkonu trestu nebo z výkonu vazby.

Zákon zvláště pamatuje na výkon trestu mladistvých, matek s dětmi a cizinců. Dále obsahuje zvláštní ustanovení pro výkon trestu některých specifických skupin vězňů, např. odsouzení na doživotí, trvale pracovně nezařaditelní apod..²³

Jako kdekoliv na světě i ve výkonu trestu je nezbytností dodržovat kázeň a pořádek. Nejhlavnější a nejvšednější povinnosti mají odsouzení přímo citovány v § 28 odst. 1 zákona č. 169/1999 sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů.

2.7.5. Základní povinnosti odsouzeného

Odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany.²⁴

Jak je výše v citovaném § 28, jsou odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody povinni pracovat. V případě zařazení do zaměstnání v rámci vězeňské služby si rozhodně odsouzený vybírat nemůže, co se týče zaměstnání u soukromého subjektu možnost odmítnout práci existuje.

Dalším prostředkem reedukace odsouzených k motivaci práce během výkonu trestu odnětí svobody je program zacházení, který má každý odsouzený se svým souhlasem přizpůsoben na konkrétní podmínky ve výkonu trestu.

2.7.6. Program zacházení

Během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení. K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného.²⁵

²³ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287 strana 37

²⁴ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel – ust. § 28/1

²⁵ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel - ust. § 40

Základním a odrazovým můstkem pro stanovení programu zacházení je komplexní zpráva, která je souhrnem psychologického, pedagogického, sociálního a zdravotního posouzení. Komplexní zpráva se na každého odsouzeného zpracovává individuálně při nástupu do výkonu trestu. Je zpracována speciálním pedagogem na základě jednotlivých posouzení odborných zaměstnanců oddělení výkonu trestu. Jedná se o pedagogické posouzení, které zpracovává sám speciální pedagog, dále psychologické posouzení toto zpracovává psycholog a konečně sociální posouzení, které zpracovává sociální pracovníce. Každé posouzení má svou strukturu a především se zaměřuje na problematiku v daném oboru. Zpracovaná komplexní zpráva, je hlavním zdrojem informací o odsouzeném během celého výkonu trestu pro všechny odborné zaměstnance.

Popis funkce vybraných zaměstnanců Vězeňské služby ČR:

Vymezení pojmů odborných zaměstnanců, kteří se podílejí na sestavování komplexní zprávy:

- 1) **Vychovatel** – úkolem vychovatel je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel denně pracuje s vězni, řeší jejich problémy a požadavky. Odpovídá za stav kázně, pořádku, dodržování zákonnosti i realizaci programů zacházení. Z hlediska výchovné práce s vězněnými osobami jej lze považovat za ústřední postavu tohoto procesu.²⁶
- 2) **Sociální pracovník** – je odborný zaměstnanec, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Jeho dalším úkolem je především zhotovení sociálního posouzení odsouzeného, které je součástí komplexní zprávy, na základě které se zpracovává konkrétní program zacházení odsouzeného.
- 3) **Speciální pedagog** – je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatele. Odpovídá ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávu. Dále zpracovává pedagogické posouzení odsouzeného, které je také nedílnou součástí již zmíněné komplexní zprávy.

²⁶ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287
strana 26

- 4) **Psycholog** - je odborný zaměstnanec, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení. Psycholog při tom provádí psychologickou diagnostiku vězňů, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro program zacházení. Podílí se na zpracování konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení.

Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života.

Odsouzenému je na základě komplexní zprávy předložena nabídka z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Program zacházení s odsouzenými se člení na :

- a) pracovní aktivity,
- b) vzdělávací aktivity,
- c) speciální výchovné aktivity,
- d) zájmové aktivity,
- e) oblast utváření vnějších vztahů

Zde je patrné, že první část programu zacházení, která je pro tuto práci stěžejní je zaměřena právě na pracovní aktivity, které jsou v rámci programu zacházení s odsouzenými praktikovány.

Pracovní aktivity

Pracovní aktivity byly v minulosti a jsou i nadále považovány za nezastupitelný faktor, neboť smysluplná, organizovaná a dobře řízená práce rozvíjí pracovní návyky, se kterými souvisejí i vlastnosti osobnosti. Takto uspořádaná práce odsouzených, vykonávaná navíc v podmínkách odpovídajícím mimo vězeňskému standardu, utváří v žádoucím směru vztah odsouzeného k práci vůbec i k práci jako prostředku uspokojování dalších potřeb a zájmů člověka. Pracovní aktivita odsouzeného přispívá zásadním způsobem ke snižování jeho případné agresivity, k celkovému zklidnění a harmonizaci psychosomatických funkcí.²⁷

²⁷ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. doplněné vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6 – strana 124

Pracovní aktivity odsouzených jsou rozděleny do tří oblastí, zaměstnání, práci pro věznici a pracovní terapie:

- **Zaměstnání** – Odsouzení jsou zařazováni do zaměstnání na základě zdravotního stavu, získané odbornosti, charakteru trestné činnosti atd. Mohou být zaměstnání u státního nebo soukromého subjektu, za tuto činnost pobírají mzdu. Z jejich vydělané částky hradí různé pohledávky (např. náklady výkonu trestu, soudní pohledávky, výživné aj.), splacení pohledávek má velice důležitou úlohu při návratu do společnosti. Odměna za vykonanou práci se dále dělí na takzvané kapesné a úložné. Kapesné slouží odsouzenému pro jeho potřebu například na nákupy ve vězeňské kantýně. Úložné se vydává odsouzenému při propuštění z výkonu trestu, aby měl finanční prostředky při návratu do normálního života.
- **Práce pro věznici** - Odsouzený se podílí na úklidu společných prostor, jako jsou sociální zařízení, chodby, kulturní místnost, ale i na úklidových brigádnických pracích uvnitř věznice jako je úklid vycházkových dvorů, úprava zeleně atd. Za tuto činnost odsouzení nedostávají mzdu.
- **Pracovní terapie** – ty pracovní terapie jsou vedeny kvalifikovaným způsobem, odborným zaměstnancem oddělení výkonu trestu. Tato činnost se většinou provádí v různých dílnách, kde se vyrábí např. hračky či předměty, které jsou určeny k dekoraci věznice nebo se předávají různým sociálním zařízením jako dárkové předměty (dětským domovům, mateřským školám atd.). Za tuto činnost odsouzení nedostávají mzdu. Účelem pracovní terapie je aktivizace klienta, naplnění volného času a získání pocitu vlastní důležitosti a užitečnosti ze své práce.

Důležitými faktory, pro odsouzené při pracovním zařazení jsou motivační činitelé, které výrazným způsobem ovlivňují chování a přístup odsouzeného při snaze být pracovně zařazený během výkonu trestu odnětí svobody. Těmito motivačními činiteli jsou:

- finanční prostředky
- aktivita
- sociální kontakt
- seberealizace

Finanční prostředky:

- prostředky k nákupu tolik žádoucích věcí ve vězení, jako je káva, cigarety, tabák, které současně jsou i dobrým platidlem ve vězeňské komunitě. Finanční příjem ve vězení navíc umožňuje určitou nezávislost, tedy ekonomickou soběstačnost. Typickým odsouzeným je totiž často muž, jehož partnerka je na mateřské dovolené, mnohdy bez významného příjmu, a tak možnost nezatěžovat rodinu v dospělém věku svými požadavky přispívá k vnitřní sebejistotě. Hlavní sociální rolí dospělého muže je totiž role živitele, který má zajistit rodinu (nebo přinejhorším alespoň sebe sama) ekonomicky. Tato oblast, jak se ukazuje z dopisů manželek a partnerek, představuje v převážné míře největší problém: Jak zajistit rodinu, když je živitel ve vězení. Pro odsouzeného muže tak ztráta svobody není tím nejhorším. Vězňové proto často říkají: „Já jsem tady v pohodě, o mne je postaráno, ale manželka na to doma sama nestačí. Muži se kromě jiného obávají i ztráty své dominantní role a autority. Odsouzený, který není zařazen do práce, ačkoliv je práce schopen a má o ni zájem, je pak reálně ohrožen rezignací na své povinnosti, a to z hlediska syndromu naučené bezmocnosti.“²⁸

Aktivita

- tedy příležitost k zahnání nudy, čili aby čas rychleji utíkal. Odsouzení v přísnějších typech věznic jsou ubytováni na celách, které dnes již kapacitně nestačí (v ČR je norma 4m² na jednoho vězně, zatímco v EU – 6m²), a pokud nepracuje, kromě vycházky či cesty do jídelny mu příliš možností ke změně prostředí nevznikne. Pracovní zařazení mu přinese možnost rozptýlení a snížení rizika ponorky (slangové označení ponorkové nemoci mezi vězni).

Sociální kontakt

- je dalším přínosem pracovního zařazení pro odsouzené. Mají možnost setkávat se s více lidmi, včetně civilních zaměstnanců. Tyto sociální kontakty mohou pro ně být jak pozitivní a představovat určitý sociální vzor, tak bohužel i negativní z hlediska navazování nedovolených kontaktů.

²⁸ Časopis *České vězeňství* vydala Vězeňská služba České republiky, Praha 2009, ISSN 1213-9297 – strana 15

Seberealizace

- může být ve vězení také motivací k práci a pracovnímu výkonu, i když spíše ojedinělou. Možnost dosažení kariérního růstu při vězeňském pracovním zařazení je spíše minimální, ale může znamenat i získání pozice předáka na pracovišti.

Zajisté odsouzeným ve výkonu trestu nechybí motivace, ale proces zaměstnávání odsouzených ve vězení není jen o vůli a motivaci odsouzeného pracovat, ale jedná se o proces, který bude popsán v následující kapitole.

2.7.7. Zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu

Zaměstnávání vězněných osob je v ČR řešeno Zákonem o výkonu trestu, kde jsou kromě jiného stanoveny odsouzeným základní povinnosti. Jedna z těchto základních povinností je povinnost pracovat, pokud je odsouzenému přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo zdravotně nezpůsobilým. Vězeňská služba ČR vnímá v současné době zaměstnávání odsouzených jako činnost, pomocí které se v rámci programu zacházení usiluje o přijatelný návrat odsouzeného do společnosti cestou získání konkrétní odbornosti, kvalifikace a zejména potřebných pracovních návyků.²⁹

Význam zaměstnanosti odsouzených je pak také v neméně podstatné skutečnosti, že zaměstnaní odsouzení se minimálně v průběhu pracovní doby nezdržují na ubytovnách, čímž se částečně zamezí vzniku případných osobních problémů a konfliktů mezi odsouzenými. Zaměstnanost dále umožňuje získat finanční prostředky jednak k postupnému zahlazování dluhů, ale také k zajištění osobních potřeb ve výkonu trestu, podpory rodin s dětmi apod.³⁰

O zařazení odsouzeného na střežené či nestřežené pracoviště rozhoduje ředitel věznice na základě stanoviska odborné komise a způsob dohledu nad jejich pracovní činností upravuje řád výkonu trestu. Základním úkonem v systému zaměstnávání odsouzených je samotné zpracování návrhu na zařazení odsouzeného do zaměstnání.

Postup při zpracování návrhu na zařazení odsouzeného na pracoviště

Zpravidla kmenový vychovatel, po pohovoru s odsouzeným a důkladném prostudování spisového materiálu zpracuje návrh na zařazení odsouzeného na již předem zvolený druh pracoviště (střežené, nestřežené), kdy v tomto návrhu uvede všechny podstatné důvody, proč právě je zvoleno toto pracoviště. Důležité faktory pro zařazení na určitý druh

²⁹ http://vscr.actimmy.com/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2009/cv02-2009.pdf str. 24

³⁰ Český helsinský výbor. Právo na soudní a jinou právní ochranu v detenci – monitoring a litigace 2003-2005. Materiální podmínky ve věznicích ČR, zacházení s vězněnými osobami, monitoring [citováno 18.2.2009]. Dostupný z <http://www.helcom.cz>.

pracoviště jsou především délka trestu, charakter trestné činnosti, způsob chování odsouzeného ve výkonu trestu a také zda odsouzený očekává další trest, pro který doposud nebyl pravomocně odsouzen. Dále musí být při zpracování návrhu zohledněna profesní způsobilost, zdravotní klasifikace, sociální potřebnost a zejména typ věznice, ve které je odsouzený zařazen. Například odsouzený umístěn ve věznici s ostrahou nesmí být zařazen na nestřežené pracoviště, jestliže je jeho trest delší než 18 měsíců, kdežto ve věznici s dozorem je tato hranice stanovena 30 měsíci.

Vypracovaný návrh je předložen odborné komisi, kde se opětovně studuje spisový materiál, všichni odborní pracovníci posuzují psychologické, pedagogické i sociální posouzení, které je uvedené v komplexní zprávě. Dále je posuzována společenská nebezpečnost a bezpečnostní rizika selhání odsouzeného a vše co je potřebné k zařazení na vhodný typ pracoviště.

V případě schválení odbornou komisí o zařazení na pracoviště, musí být odsouzený prokazatelně seznámen o svých povinnostech a způsobu chování na pracovišti, kdy toto poučení je součástí formuláře³¹, na kterém se zpracovává návrh na zařazení na pracoviště.

Složení odborné komise :

Odborná komise, která se především zabývá zařazováním a výběrem odsouzených a typu pracoviště na které budou zařazeni, zejména o tom zda se bude jednat o střežené pracoviště či nestřežené pracoviště, má následující složení :

- Předseda komise - ředitel věznice nebo některý z jeho zástupců
- Vedoucí oddělení výkonu trestu nebo jeho zástupce
- Vedoucí oddělení vězeňské stráže
- Vedoucí oddělení prevence a stížností
- Vedoucí oddělení správního nebo jím pověřený zaměstnanec správního oddělení
- Vedoucí nebo jím pověřený zaměstnanec referátu zaměstnávání
- Speciální pedagog
- Psycholog
- Sociální pracovník
- Vychovatel

V odborné komisi jsou zastoupena jednotlivá oddělení věznice, která zabezpečují chod celé věznice. Jedná se o oddělení výkonu trestu, justiční a vězeňské stráže, správní, prevence

³¹ tiskopis návrhu na pracoviště – viz příloha č.3

a stížností a oddělení zaměstnávání odsouzených. Oddělení výkonu trestu zajišťuje pro jednání odborné komise potřebné informace o předpokladech a požadavku zařazení jednotlivých odsouzených do konkrétní práce. Oddělení vězeňské stráže ve spolupráci s ostatními odděleními věznice stanovuje opatření k dodržování zásad bezpečnosti ve věznicích. Správní oddělení v komisi především zajišťuje studii spisu a možná rizika spojená s tím, že by odsouzený očekával další trest, nebo byl stále prošetřován orgány činnými v trestním řízení pro další trestnou činnost. Samostatný referát zaměstnávání určuje nejvhodnější typ pracoviště pro odsouzeného, a to především z pohledu jejich odbornosti a vhodnosti zařazení na jednotlivá pracoviště.

2.7.8. Druhy pracovišť

Střežené pracoviště – se rozumí místa výkonu práce odsouzených, která jsou střežena ozbrojenou stráží a zajištěna stavebně technickými prostředky a speciálními stavebně technickými prostředky, mezi které především řadíme mříže, ochranné oplocení doplněné ostnatým drátem a podobně.

Nestřežené pracoviště - jsou taková pracoviště pro výkon práce odsouzených, kde nejsou k zabránění útěku stavebně technické prostředky, speciální stavebně technické prostředky ani ozbrojená stráž. Pracoviště v administrativních budovách nebo v obdobných objektech věznice, která jsou umístěna mimo střežený prostor věznice, jsou také považována za nestřežené pracoviště. Počet odsouzených na nestřeženém pracovišti nesmí přesáhnout 25 odsouzených na jednoho zaměstnance vězeňské služby zabezpečujícího dohled nad jejich pracovní činností.

Pracoviště s volným pohybem odsouzeného mimo věznici při plnění pracovních úkolů - se považuje to pracoviště, na které odchází odsouzený sám ze strážního stanoviště u hlavního vchodu do věznice. Jeho přesun na pracoviště probíhá bez doprovodu odborného zaměstnance věznice. Trasu do zaměstnání i místo práce má odsouzený přesně stanovenou. Odsouzeným zařazeným ve věznici s dozorem, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, může ředitel věznice povolit volný pohyb mimo věznici při plnění pracovních úkolů, toto ustanovení neplatí pro odsouzené zařazené ve věznici s ostrahou a zvýšenou ostrahou.

Volný pohyb nelze povolit v přesně stanovených případech :

- je-li odsouzený ve výkonu trestu za některý z trestných činů uvedených v § 88 ods. 4,5 z.č. 40/2009 Trestní zákoník (zvláště nebezpečně závažné trestné činy)

- je- li odsouzený evidován na indexu útěkářů a nebezpečných vězňů
- je- li odsouzenému soudem uloženo ochranné léčení
- má li odsouzený snížený intelekt a toto je podloženo psychologickým či psychiatrickým vyšetřením

Součástí formuláře návrhu zařazení na pracoviště je poučení, kde jsou uvedeny povinnosti odsouzeného, jak se má chovat na pracovišti a co je mu zakázáno.

V poučení jsou uvedeny tyto povinnosti:

- plnit povinnosti vyplývající zejména ze zákoníku práce - § 106 odst. 4
- kdykoliv se podrobit osobní důkladné prohlídce
- přesně dodržovat pokyny zaměstnance vězeňské služby nebo určeného zaměstnance organizace týkající se pohybu ve vymezeném prostoru na pracovišti
- nenavazovat nedovolený styk s civilními osobami
- ohlásit zaměstnanci vězeňské služby nebo určenému zaměstnanci organizace vzdálení z vyhrazeného prostoru na pracovišti
- výrobní prostředky užívat výhradně ke stanoveným účelům

Odsouzeným na pracovišti je zakázáno

- nakupovat, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje nebo je požadovat od civilních osob
- požadovat od civilních osob, zaměstnanců organizace nebo zaměstnanců vězeňské služby odesílání dopisů, balíčků, léků, vzkazů pro sebe i pro jiné odsouzené a rovněž jejich přijímání
- od zaměstnanců organizace nebo civilních osob přebírat a předávat věci (potravin, peníze, cigarety, léky, lihoviny, telefony, omamné látky a jiné nepovolené věci a předměty).

3. Praktická část

3.1. Cíl praktické části a její předpoklady

Snahou průzkumu bylo zjistit názory a postoje odsouzených na jejich zaměstnávání a problematiku spojenou se zaměstnáváním odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Na základě získaných dat a informací potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy. Šetření bylo prováděno u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Stráž pod Ralskem

Cílem praktické části bakalářské práce je ověření pomocí dotazníkového šetření a studiem dostupných dat následující předpoklady:

- I. Lze předpokládat, že ve věznici je nejméně 75 % odsouzených, kteří mají zájem pracovat.
- II. Lze předpokládat, že nabídka práce pro odsouzené ve věznici Stráž pod Ralskem pokrývá poptávku.

Praktická část byla zpracována v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.

Pro průzkum byla využita metoda dotazníkového šetření. V dotazníku byly použity jednoduché a srozumitelné uzavřené otázky se zadanými odpověďmi, které měli respondenti označit. Vždy byla možná jediná co nejlépe vystihující odpověď na položenou otázku.

Dotazník obsahoval i poučení pro respondenty, jak má být dotazník vyplněn a že mají možnosti pouze jediné volby odpovědi u každé otázky.

Celkem bylo v dotazníku 9 otázek, první polovina otázek byla zaměřena na takzvané neměnná data, jako je věk, vzdělání a další skutečnosti týkající se přímo osoby odsouzeného. V druhé části dotazníku byly otázky, které souvisely přímo s problematikou této práce. Otázky byly směřovány k zaměstnanosti ve věznici Stráž pod Ralskem, jaké postoje pro zařazení do práce zaujímají odsouzení, zda mají zájem pracovat ve věznici, co jim přináší zaměstnání a další otázky navazující na toto téma.

Některé z otázek byly koncipovány jednoznačnou odpovědí a možnostmi ano – neví – ne. Dalším typem otázek byly možnosti, které si určil odsouzený dle svých názorů a potřeb, které preferuje ve výkonu trestu odnětí svobody.

Při vyhodnocování dotazníku bylo patrné, že otázkám odsouzení porozuměli a nikdo neměl s vyplněním dotazníku problémy, neboť v dotaznících nebyly škrty ani přepisování.

Dotazník vyplňovalo 45 odsouzených z věznice s dozorem a 45 odsouzených z věznice s ostrahou. Dotazník byl anonymní a na bázi dobrovolnosti. Vyplnění dotazníku nebylo časově omezeno.

K vyhodnocení dotazníku autor využil tabulek a grafů, ke každé otázce byl rozepsán výsledek průzkumu slovně, v tabulkách byly výpočty provedeny v procentech a v grafech, vkládáním konkrétních počtů respondentů.

3.2. Stručná charakteristika místa průzkumu

Věznice Stráž pod Ralskem se nachází v Libereckém kraji v okrese Česká Lípa. Vznikla z původních ubytoven, které sloužily pro pracovníky uranových dolů. Její historie se datuje od roku 1973. Objekty od této doby prošly řadou změn a rekonstrukcí. Od roku 1994 až do roku 2001 se zde využívalo i zvláštní oddělení pro výkon vazby. Nynější věznice je profilována jako věznice s ostrahou. V rámci věznice je zřízeno i oddělení s dozorem v roce 2007 se zde otevřelo specializované oddělení pro mentálně retardované odsouzené zařazené do oddělení s dozorem. Ubytovací kapacita věznice je podle normy 783 míst.³² Odsouzení jsou ubytováni ve třech dvoupodlažních ubytovnách. Na každé ubytovně jsou 4 oddíly, dva mají 6 ložnic a další dva mají 7 ložnic. Koupelnu, sociální zařízení a kulturní místnost mají odsouzení společnou vždy pro jeden oddíl. Dalším ubytovacím zařízením je objekt bývalé vazby. Jedná se o šestipodlažní budovu kde je pouze celový systém, každá cela je zařízena sociálním zařízením, koupelna a kulturní místnost je opět společná pro všechny odsouzené na oddíle. Na ložnicích jsou odsouzení ubytováni maximálně po devíti a na celách pouze po dvou odsouzených.

Ve věznici Stráž pod Ralskem jsou v současné době zřízena následující pracoviště. Z pohledu zaměstnávání ostrahových odsouzených je nejdůležitějším pracovištěm uvnitř věznice firma Delphi Packard Elektrik Česká Lípa, kde odsouzení kompletují elektroinstalační svazky do osobních vozidel. Další pracoviště uvnitř věznice jsou zaměřeny na práce zabezpečující vnitřní provoz neboli táborovou režii. Sem především patří kuchyň odsouzených, závodní kuchyň, dílny, sklady, holič, knihovnik a další pomocné profese, které jsou především zaměřené na úklid jednotlivých částí věznice.

Nestřená pracoviště a s volným pohybem, jsou mimo areál věznice a mají různá profesní zaměření :

³² http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf - strana 64

- likvidace kovového odpadu - kovošrot Stráž pod Ralskem, Lama Stráž pod Ralskem, Praktik Stráž pod Ralskem
- kovovýroba - Apolo Metal Brniště – zinkovna, BC Ecotech Stráž pod Ralskem – opracování kovu, Samat Hradčany – zámečnictví
- výroba průmyslového osvětlení – Modus Česká Lípa
- výroba skla - Crystal Nový Bor, Egermann Nový Bor
- dřevozpracující podniky - Pila Mimoň - Luděk Vlček, Greko s.r.o. Česká Lípa – výroba krovů a střešních konstrukcí, Ladislav Laušman – zpracování dřeva, BWT Praha – výroba palet, Kadavý Mimoň – zpracování dřeva
- výroba potravinářských produktů - Játka Mimoň, Samir Brniště – zpracování zelí, Kofola Mnichovo Hradiště – výroba nápojů, Zemědělské družstvo vlastníků Podřipsko – pěstování chmele, Provimipet Brniště – výroba granulí pro psy a kočky,
- lesní práce – Lesy Chytrý, Lesy Mrkos, Be Renova Skalka u Doks
- stavební práce - Robex Bohatice, Komvan Doksy, Penzion Doksy, Hostinec Noviny pod Ralskem, Obec Bohatice, Compaq Mimoň
- úklidové práce na stadionech - FK Bauxit Jablonec, FC Slovan Liberec

Jedná se o značný počet pracovišť, ale mnohdy tato pracoviště zaměstnávají jednoho či dva odsouzené. Některá pracoviště jsou sezónní, jiná pracují po celý rok a třeba i na tři směny. Počty odsouzených zařazených na jednotlivých pracovištích jsou nestálé, věznice často reaguje na poptávku firem ze dne na den. Jak je výše uvedeno, spektrum firem je velice různorodé a pestré. Odsouzeným je přidělována práce méně vyžadující patřičnou kvalifikaci a zručnost. Většinou se jedná o tvrdou a fyzicky náročnou práci a vždy musí být odvedena v požadované úrovni a dle představ zaměstnavatele.

3.3. Charakteristika dotazovaného vzorku

Jak je již bylo v této práci zmíněno, ve věznici Stráž pod Ralskem jsou umístěni jak odsouzení zařazení do typu věznice s ostrahou tak i odsouzení s dozorem. Cíleně byl dotazník směřován na 45 respondentů zařazených ve věznici s dozorem a druhých 45 respondentů zařazených ve věznici s ostrahou, a to z důvodu porovnání jak práci ve věznici vnímají odsouzení zařazení ve věznici s dozorem a odsouzení ve věznici s ostrahou. Cíleně byli odsouzení rozděleni do dvou následujících skupin.

skupina č.1

Do této skupiny byli začlenění odsouzení umístění do věznice s dozorem, jedná se o odsouzené za nedbalostní trestnou činnost, kteří již v minulosti byli ve výkonu trestu, dále pachatelé úmyslného trestného činu, jehož horní hranice trestu nepřevyšuje délku dvou let a zároveň doposud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. Věkový průměr byl tedy nižší než u odsouzených ze skupiny č. 2 a jednalo se o odsouzené, kteří jsou méně kriminálně narušení.

skupina č. 2

Do této skupiny byli začlenění odsouzení, kterým byl stanoven výkon trestu ve věznici s ostrahou. Jedná se o odsouzené, kteří byli odsouzení za úmyslnou a závažnější trestnou činnost a nesplňují podmínky pro zařazení do typu věznice se zvýšenou ostrahou. Spolupráce s nimi je často považována za náročnější než s odsouzenými zařazenými ve skupině č.1.

3.4. Popis zkoumaného vzorku z dotazníkového šetření

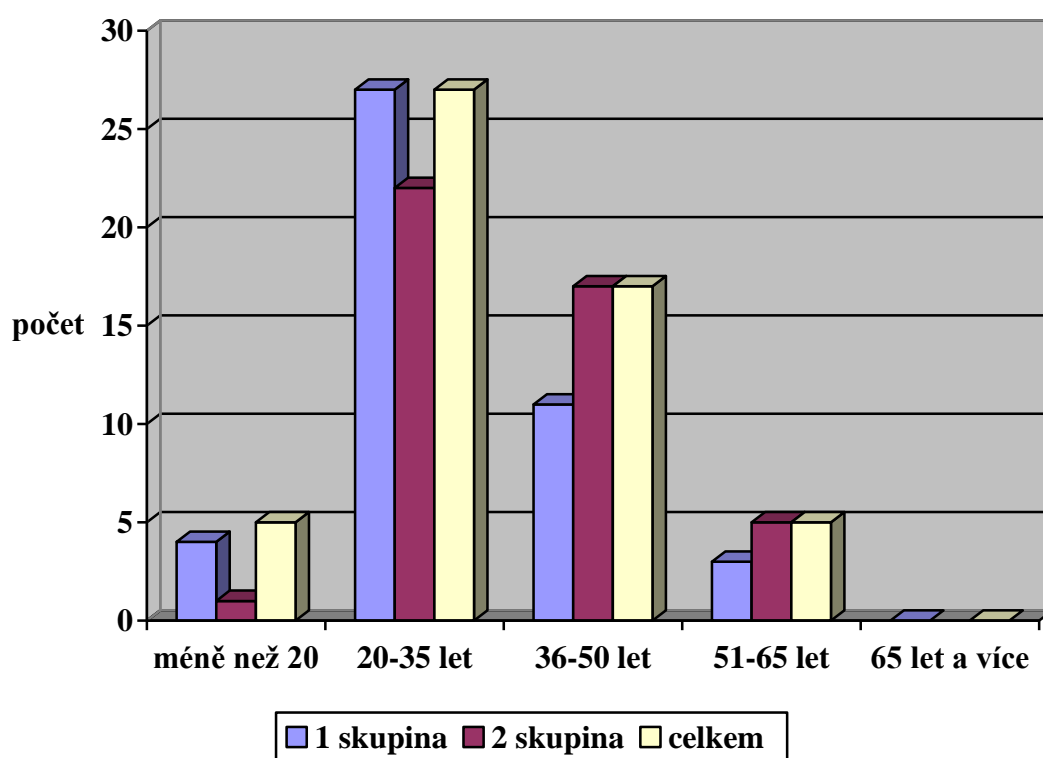
Tabulka č. 1 – věk odsouzených

	méně než 20 let	20-35 let	36-50 let	51-65 let	Více jak 65 let
skupina č.1	8,88 %	59,94 %	24,42 %	6,66 %	0 %
skupina č.2	2,22 %	48,84 %	37,74 %	11,10 %	0 %
celkem	5,55 %	55,5 %	29,97 %	8,88 %	0 %

Na otázku č. 1 z dotazníku, kolik let dosáhl nebo dosáhne respondent v tomto roce, bylo zjištěno, že v obou skupinách dotazovaných odsouzených, je nejvíce odsouzených ve věku 20-35 let, v průměru za obě skupiny to činí 55,5 %. Z tabulky je zároveň patrné, že ve skupině č.1 tento věk dosahuje téměř 60 %. U skupiny č. 2 je znatelné její rozvržení do více věkových kategorií, což je i logické neboť se v této skupině nacházejí recidivisté a recidiva

roste úměrně s věkem odsouzených. Potvrzuje se i to pravidlo, že skupina číslo 1. ve věku do 20 let a 21-35 let má obsazení 68,82 %. Velice zajímavým faktem je, že věková hranice méně než 20 let a více jak 65 let je v celkovém počtu zastoupena pouze 5,55 %, z 90 respondentů pouze pět respondentů bylo pod hranicí 20 let a starší 65 let ani jeden. Skutečnost, že se odsouzení dostávají do výkonu trestu odnětí svobody až po 20 roce života nasvědčuje i našemu soudnímu systému a ukládání trestů, kdy se nejprve využívá alternativních trestů, peněžitých trestů a podmíněných odsouzení.

Graf č. 1 – věkové složení respondentů

Z grafu je jednoznačně patrné, že věková kategorie 20-35 let a 36-50 let je mezi odsouzenými nejčastějším věkem.

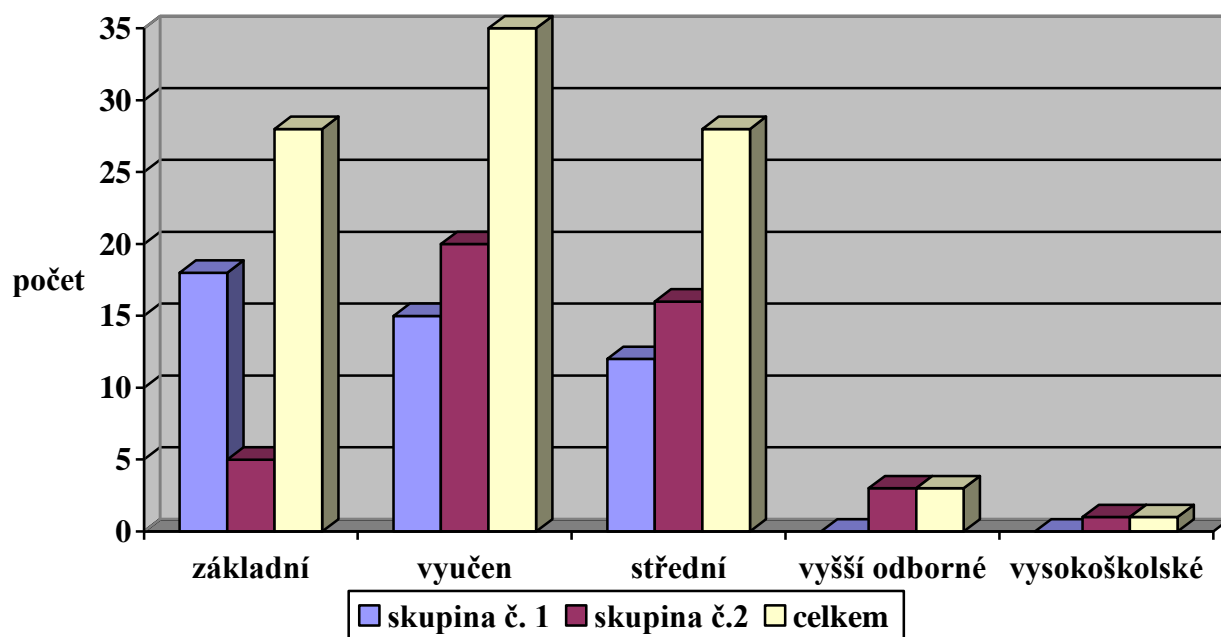
Tabulka č. 2 – dosažené vzdělání respondentů

	základní	Vyučen v oboru	střední	Vyšší odborné	Vysokoškolské
skupina č.1	39,96 %	33,3 %	26,64 %	0 %	0 %
skupina č.2	11,1%	44,4 %	35,52 %	6,66 %	2,22 %
celkem	25,33 %	38,85 %	31,08 %	3,33 %	1,11 %

U otázky č. 2 je patrné, že ve skupině č. 1, nikdo z respondentů nedosahuje vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání. Dalším zjištěním je, že skupina č.1 má nejvyšší zastoupení v základním vzdělání 39,96%, kdežto respondenti z skupiny č. 2 mají nejvyšší zastoupení ve skupině vyučen v oboru, a to celkem 44,4 %. Z průzkumu je patrné, že respondenti ze skupiny č. 2 mají 80 % zastoupení ve skupině vyučen v oboru nebo středoškolské vzdělání. Respondenti skupiny č.2 jsou na tom se vzděláním o mnoho lépe, základním vzděláním zde disponuje pouze 11,1 % oproti nepoměrně vyššímu zastoupení u skupiny č.1, kde má základní vzdělání 39,96 % dotázaných odsouzených.

Dosažené vzdělání u obou skupin zkoumaného vzorku je v 69,93 % vyučen v oboru a středoškolské vzdělání, zbytek tedy 30,07 % má vzdělání pouze základní nebo vyšší odborné. Z 90 dotazovaných mělo pouze 1,11 % vysokoškolské vzdělání. Z tohoto poznatku je patrné, že při páčání trestné činnosti není důležitá úroveň dosaženého vzdělání, ale především osobnost a sociální postavení pachatele.

Graf č. 2 – dosažené vzdělání respondentů

Graf nám přehledně znázorňuje, že v první skupině jsou respondenti, kteří mají vzdělání pouze základní, vyučení v oboru nebo střední, kdežto respondenti v druhé skupině jsou zastoupeni ve všech pěti kategoriích, tedy i ve vyšším odborném a vysokoškolském vzdělání..

Tabulka č. 3 – Pracovní zařazení před nástupem do VTOS

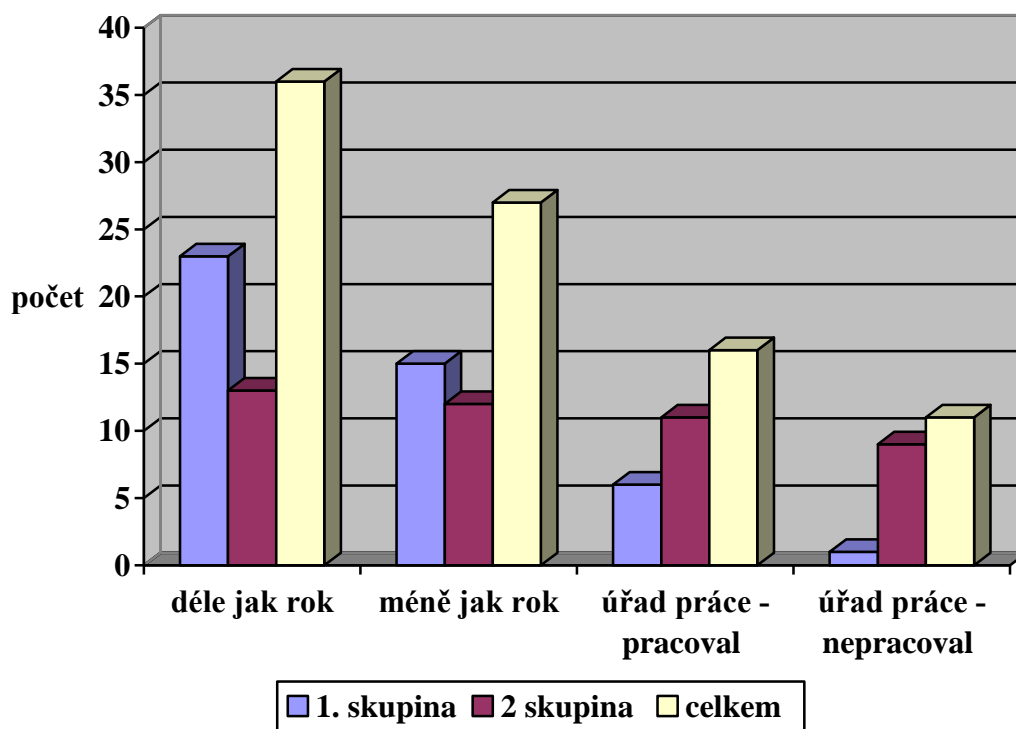
	Ano déle jak rok	Ano méně jak rok	Pracoval jsem nelegálně + podpora v nezaměstnanosti	Nepracoval jsem a pobíral podporu
skupina č.1	51,06 %	33,3 %	13,32 %	2,22 %
skupina č.2	28,86 %	26,64 %	24,42 %	19,98 %
celkem	39,96 %	29,97 %	17,76 %	12,21 %

Otázka č.3 se zabývá tím, zda mají odsouzení vytvořeny pracovní návyky. Z celkového počtu respondentů bylo 39,96 % před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody zaměstnáno déle jak rok, což nasvědčuje tomu, že jsou u nich vybudovány dobré pracovní návyky. Méně než jeden rok, nebo pracovalo nelegálně s využitím podpory

v nezaměstnanosti bylo před nástupem do výkonu trestu zaměstnáno 47,73 %. Překvapivé je nízké procento 12,21 % u lidí kteří byli před nástupem do výkonu trestu zcela bez práce a byli evidováni na úřadu práce.

U skupiny č. 1 byla více jak polovina 51,06 % zaměstnána před nástupem do výkonu trestu déle jak jeden rok a na druhou strany zcela bez práce byl pouze jeden dotázaný, a to činí 2,22 % z celkového počtu respondentů. U skupiny č. 2 bylo zcela nezaměstnaných 19,98 % což je každý pátý respondent. Jak je znatelné z provedeného průzkumu, většina respondentů byla před výkonem trestu zaměstnána, což je velice dobrým ukazatelem pro návrat odsouzených po výkonu trestu do civilního života, neboť dle průzkumu je patrné, že mohou mít vytvořeny dobré pracovní návyky.

Graf. č. 3 – Pracovní zařazení před nástupem do VTOS

Z grafu je zřetelné, že obě skupiny mají zastoupení ve všech možnostech odpovědí, ale skupina č.1, což jsou méně kriminálně narušení odsouzení, má spíše zastoupení v možnosti pracoval déle jak rok nebo méně jak rok. Délka zaměstnání před VTOS je důležitá z hlediska vytvoření pracovních návyků. Odsouzení zařazení ve věznici s ostrahou mají zastoupení ve všech čtyřech možnostech kolem 10 respondentů, tedy jejich rozložení je rovnoměrné. Překvapivé je zjištění, že celkem 79 z 90 respondentů má alespoň nějakou

zkušenost s prací před nástupem do VTOS, ať již se jedná o práci s řádnou smlouvou nebo bez smlouvy.

3.5. Prezentace a interpretace dat

Tabulka č. 4 – Zájem odsouzených o pracovní zařazení během VTOS

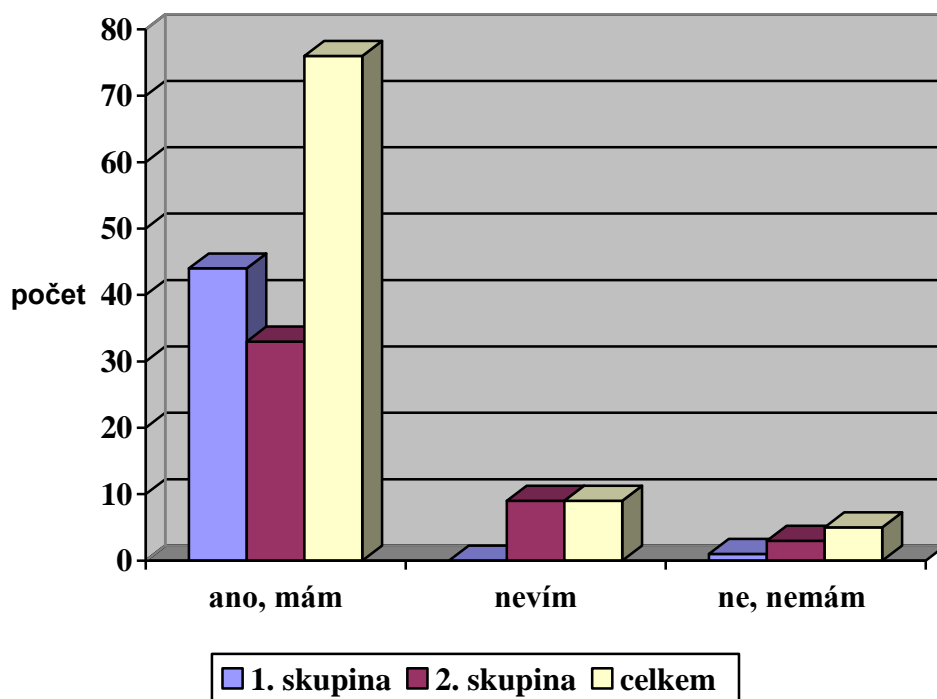
	Ano	Nevím	Ne
skupina č.1	95,46 %	0 %	4,44 %
skupina č.2	73,26 %	19,98 %	6,66 %
celkem	84,36 %	9,99 %	5,55 %

Na otázku, zda mají respondenti zájem o práci z 45 dotázaných odsouzených ve věznici s dozorem, odpověděl pouze jediný, že zájem o práci nemá, což v procentickém přepočtu činí neuvěřitelných 95,46 % odsouzených ve věznici s dozorem má zájem o práci. U odsouzených zařazených ve věznici s ostrahou mělo také vysoké procento 73,36 % zájem pracovat, pouhé 6,66 % o práci zájem nejeví.

Z celkového počtu vyplývá že celkem 84, 36 % odsouzených ve věznici Stráž pod Ralskem má zájem pracovat, tedy z tohoto výsledku je patrné, že **předpoklad č. I – že ve věznici je nejméně 75 % odsouzených, kteří mají zájem pracovat se naplnil.**

V případě kdyby se průzkum prováděl pouze mezi odsouzenými zařazenými v ostrahové věznici, tento předpoklad by se nevyplnil, neboť ve skupině č. 2 mělo o práci ve věznici zájem pouze 73,26%. Překvapivé je zjištění skutečnosti, že pouze 5,55 % odsouzených nejeví zájem o pracovní zařazení.

Graf č. 4 – Zájem odsouzených o pracovní zařazení během VTOS

Z grafu je patrné, že z celku 90 respondentů má 78 z nich zájem o pracovní zařazení u méně kriminálně narušených tedy ve skupině č. 1

Tabulka č. 5 – zaměstnanost respondentů

	Ano	Ne
skupina č.1	100 %	0 %
skupina č.2	73,26 %	26,64 %
celkem	86,58 %	13,32 %

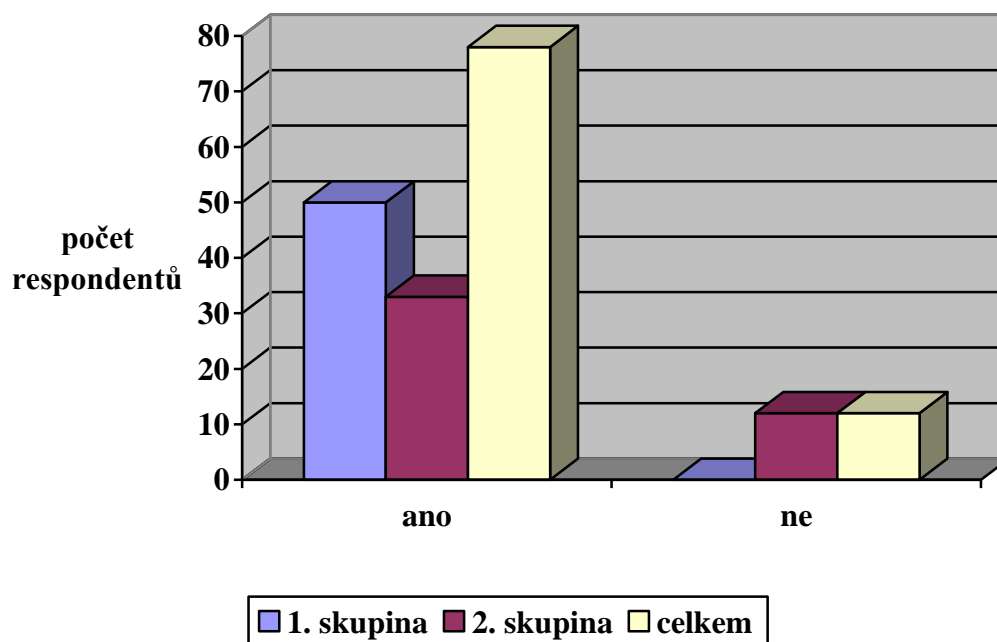
Na otázku č. 5 - zda jsou odsouzení v současné době ve VTOS pracovní zařazení, ačkoliv nebyli dotazováni nějak selektováni, i přesto odpovědělo ve skupině číslo 1 celých 100 % respondentů, že jsou pracovní zařazení. U skupiny č. 2 bylo toto procento opětovně nižší a činilo 73.26 %, i tento výsledek je ale obstojný a pouze 12 odsouzených z 45 není

pracovně zařazeno. Z tohoto je patrné, že ve skupině č.1 jsou mnohem příznivější podmínky pro zařazení odsouzeného do zaměstnání než ve skupině č. 2. Toto je i dáno tím, že ve skupině č.2 jsou zařazení odsouzení ve věznici s ostrahou a tedy jejich společenská nebezpečnost je zde větší a nelze tyto odsouzené zařadit na pracoviště s volným pohybem.

Celkem je z dotazovaných respondentů pracovně zařazeno 86,58 % a v porovnání s výsledkem otázky č. 4 zda mají odsouzení zájem o práci, kdy odpověď zněla 84,36 % je patrné, že **předpoklad č. II – zda nabídka práce pro odsouzené ve věznici Stráž pod Ralskem pokrývá poptávku je splněn**, neboť 86,58 % respondentů je zaměstnáno a 84,36 % respondentů má zájem o práci.

Pro objektivitu dotazovaného výsledku z oslovených 90 odsouzených, bylo provedeno porovnání výsledku dotazníku z celkovou průměrnou zaměstnaností Věznice Stráž pod Ralskem za měsíc Leden 2011. Podle statistik³³ Generálního ředitelství VS ČR bylo průměrně v lednu 2011 zaměstnáno celkem 88,19 % odsouzených a z výsledku průzkumu to bylo 86,58 %, kdy dvě procenta rozdílu činí v dotazovaném vzorku jednoho odsouzeného.

Graf č. 5 – Zaměstnaní a nezaměstnaní odsouzení ve věznici Stráž pod Ralskem

³³ VSČR – statistika zaměstnanosti leden 2011 - příloha č. 2

Z grafu je patrné, že převážná část celkem 78 odsouzených z 90 dotázaných je zaměstnáno což činí 86,58 %. Je zde i znatelný rozdíl mezi zaměstnaností ve skupině č.1 a zaměstnaností ve skupině č.2, což je především přikládáno tomu, že odsouzení v dozoru jsou snadněji pracovníě zařaditelní na nestřeženém pracovišti či pracovišti s volným pohybem, a to především z důvodu, že odsouzení zařazení ve věznici s ostrahou nemohou být zařazení na pracovišti s volným pohybem, ale to je již problematika následující otázky.

Tabulka č. 6 počty odsouzených zařazených na jednotlivých typech pracovišť

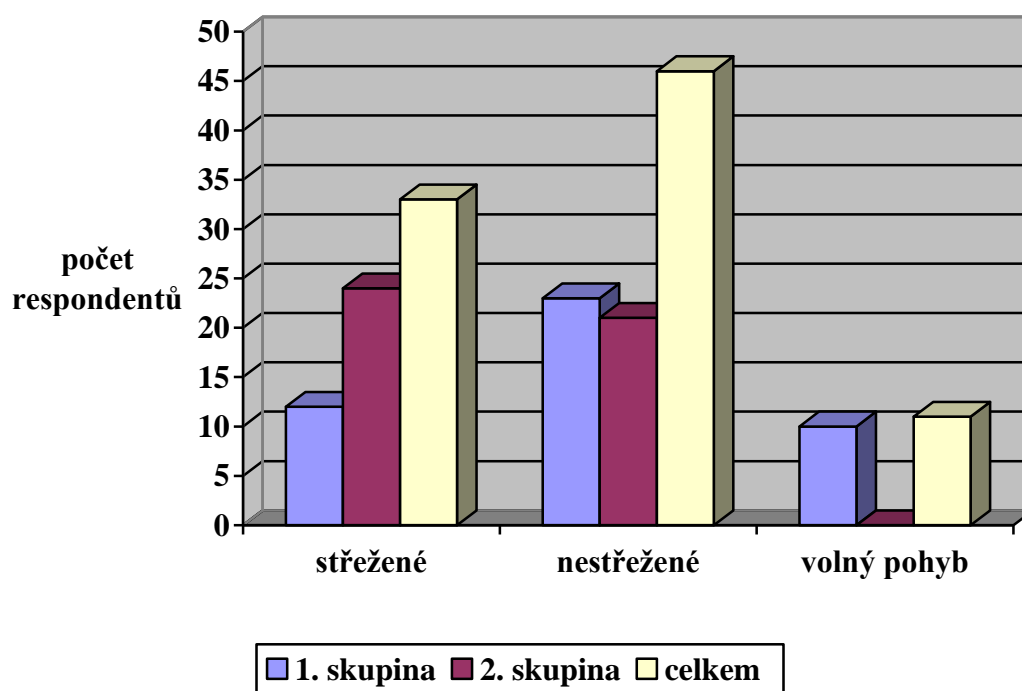
	Střežené pracoviště	Nestřežené pracoviště	Volný pohyb
skupina č.1	26,64 %	51,06 %	22,2 %
skupina č.2	46,62 %	53,28 %	0 %
celkem	36,63 %	51,06 %	12,21 %

Při pohledu na tabulka je patrné, že skupina č. 2 nemá žádné zastoupení na pracovišti s volným pohybem, ani nemohou, neboť odsouzeným zařazeným ve věznici s ostrahou není povoleno zákonnými normami upravujícími zaměstnávání odsouzených během VTOS, zařazovat tyto odsouzené na pracoviště s volným pohybem. Porovnáním zařazení obou skupin na nestřeženém pracovišti, bylo zjištěno, že se jedná o nepříliš odlišné procento 51,06 % respektive 53,28 % a celková zaměstnanost na tomto pracovišti činí 51,06 %. Z toho výsledku je patrné, že nestřežené pracoviště je pro odsouzené, věznici i zaměstnavatele nepraktičtější a také nejvíce využívané. Odsouzení mají možnost lepšího návratu do společnosti, především proto, že mají možnost pobytu během zaměstnání mimo areál věznice, tedy zůstávají ve styku s běžným stylem života a civilními zaměstnanci firem. Dále věznice nemusí vytvářet nové prostory k pracovní činnosti, odsouzení jsou po celou dobu střežení a konečně zaměstnavatelé nemusejí stěhovat svou výrobu do areálu věznice a tím odpadají i problémy s logistikou, stěhování pracovních prostorů a náklady na dopravu vyrobeného materiálu.

Další skutečnost, která byla zjištěna je, že na střeženém pracovišti je 46,62% odsouzených zařazených ve věznici s ostrahou a ve věznici s dozorem pouze 26,64 %, což je následkem toho, že zařazení odsouzení ve věznici s dozorem jsou méně kriminálně narušení

a je jim dána větší důvěra, nejsou společensky nebezpeční, tudíž mohou být zařazováni na pracoviště s volným pohybem.

Graf č. 6 – zařazení odsouzených na typ pracoviště

V grafu je znatelný rozdíl na volném pohybu mezi skupinou č. 1 a skupinou č. 2, kdy je 100 % zařazených odsouzených ve věznici s dozorem a odsouzení zařazení ve věznici s ostrahou zde mají zastoupení 0 % ale tento nepoměr je dán zákonem, neboť jak je výše uvedeno odsouzení ve věznici s ostrahou nelze pracovníě zařazovat na pracoviště s volným pohybem. Z grafu je také patrné, že na nestřeženém pracovišti je ve skupině č. 1 i ve skupině č. 2 zařazeno více jak polovina z oslovených respondentů, ve skupině č. 1 v rovnováze a v obou skupinách se počet zařazených odsouzených pohybuje kolem poloviny respondentů. Ve skupině č. 1 je to 23 a ve skupině č. 2 je to 21 odsouzených. Na střeženém pracovišti je situace odlišná, zde dominují odsouzení ze skupiny č. 2, kterých je na tomto pracovišti zaměstnaných 21 a ze skupiny č. 1 pouze 12 což je téměř o polovinu méně než ve skupině č. 2, zde se opět potvrzuje to, že respondenti ze skupiny č. 2 jsou vzhledem ke své kriminální narušenosti více pracovníě zařazováni na střeženém pracovišti.

Tabulka č. 7 – motivace odsouzených k pracovnímu zařazení ve VTOS

	Zabezpečení rodiny	Uspokojení svých potřeb ve VTOS	Upevnění svých pracovních návyků	Zpestření jednotvárnosti ve VTOS	Umoření dluhů	Zaplacení nákladů VTOS
skupina č.1	26,64 %	15,54 %	17,76 %	15,54 %	13,32 %	11,1 %
skupina č.2	22,2 %	26,64 %	6,66 %	19,98 %	11,1 %	13,32 %
celkem	25,33 %	22,2 %	11,1 %	18,87 %	11,1 %	11,1 %

Tato otázka je nejobsáhlejší ze všech v celém dotazníku. Zaochází se problematikou motivace, proč má být odsouzený ve VTOS zaměstnán. Spektrum odpovědí bylo zvoleno dle možností, které jsou odsouzeným ve VTOS nabízeny.

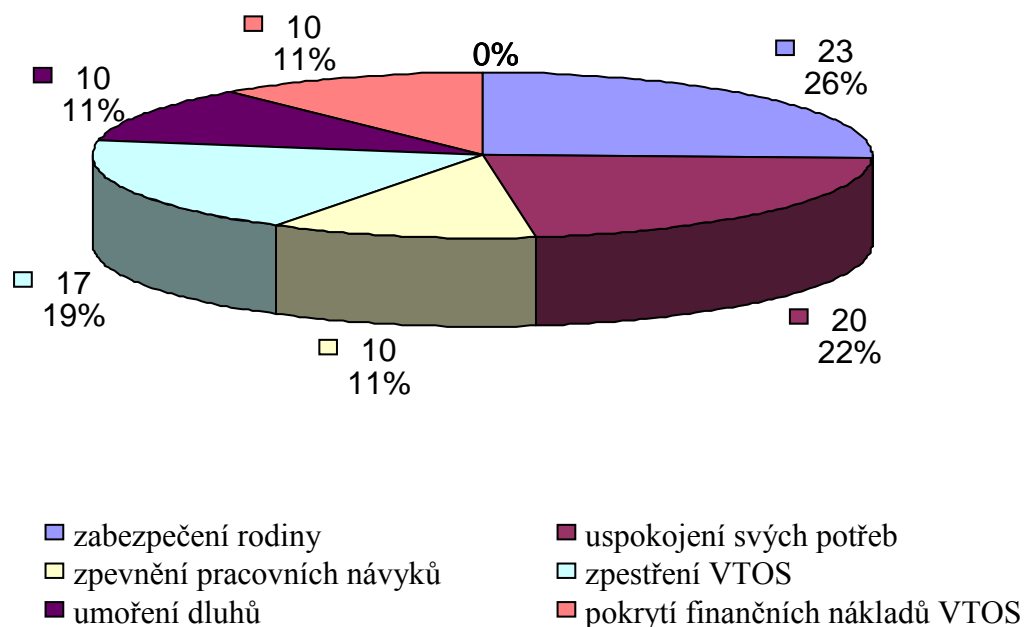
Vyhodnocením celkových výsledků bylo zjištěno, že 25,33 % odsouzených nejvíce motivuje možnost finančního zabezpečení rodiny, ať dětí, manželky či družky nebo rodičů. Z praxe je možné potvrdit, že se tak skutečně děje, odsouzení zasílají domů buď finanční částky nebo materiální podporu v podobě potravinového balíčku, a to především pro děti. Druhou odpověď, že chtějí především uspokojit své potřeby během VTOS zvolilo celkem 22,2 % odsouzených. I zde se jedná o poměrně vysoké číslo, to je přikládáno především těm skutečnostem, že mezi odsouzenými je kolem 90 % kuřáků a během jednoho kalendářního roku má odsouzený právo ve dvou případech, zpravidla u příležitosti narozenin a vánočních svátků, přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg.³⁴ Tedy odsouzeným nezbyvá než, aby své potřeby uspokojovali nákupem ve vězeňské obchodu. Velice překvapivý byl i výsledek u odpovědi zpestření jednotvárnosti VTOS, celkem odpovědělo touto možností 18,87 % odsouzených, tedy necelá pětina dotázaných. Tato otázka byla položena úmyslně neboť je známo, že odsouzení, kteří jsou celý den na jedné cele či ložnici se stále stejnými lidmi, musí být pod obrovským psychickým tlakem, stále dokola stejní lidé. Zaměstnání ve vězení jim zabere tolik času, že ani tyto problémy pomalu nepocítují, neboť odpočívají po práci a svou pozornost odvádějí jiným směrem než ke konfliktům s jinými odsouzenými a podobně.

³⁴ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel – ust. § 24 ods. 1

Graf č. 7 – motivace odsouzených k pracovnímu zařazení ve VTOS

Legenda - počty respondentů

- % procentické vyjádření počtu respondentů

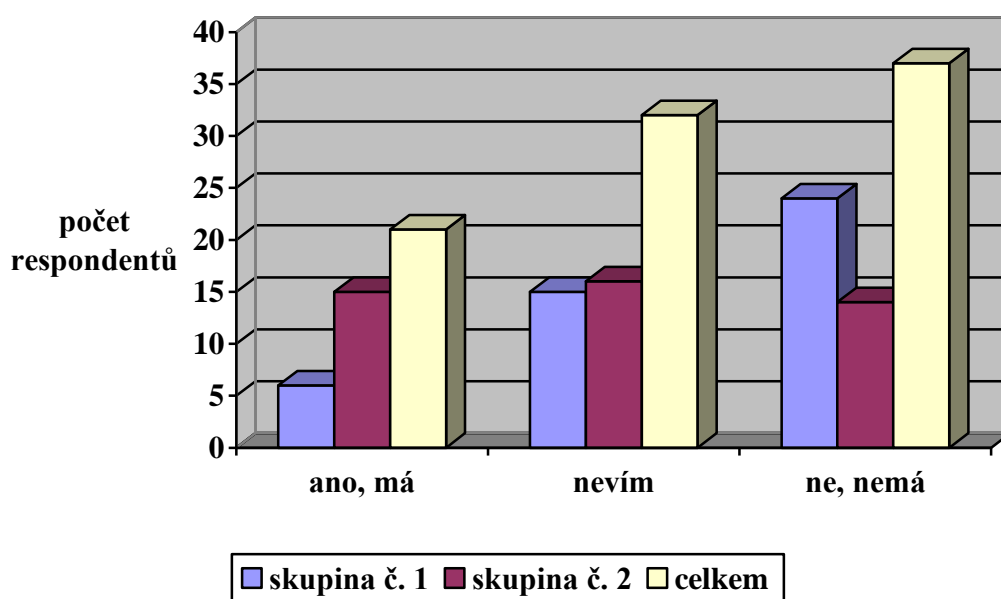
Z tohoto grafu je patrné, že odsouzení mají různou motivaci k zařazení do zaměstnání během výkonu trestu odnětí svobody. Z celkového počtu 90 odsouzených je celkem 43 motivováno finanční odměnou za vykonanou práci, ať již pro podporu blízkých nebo uspokojení svých nároků během výkonu trestu. Ostatní odpovědi jsou zastoupeny téměř rovnoměrně.

Tabulka č. 8 - Význam zaměstnávání odsouzených ve VTOS pro život po propuštění na svobodu

	ano, pomůže	nevím	ne, nepomůže
skupina č.1	13,32 %	35,52 %	51,06%
skupina č.2	33,3 %	35,52 %	31,08 %
celkem	23,31 %	35,52 %	41,07%

Tabulka nám ukazuje, že respondenti ve skupině č.1 odpověděli v 51,06 % ne, zaměstnání ve VTOS jim nepomůže v pracovním zařazení po propuštění na svobodu a pouze 13,32 % odpovědělo ano. U skupiny č. 2, kde respondenti zřejmě mají větší zkušenosti s výstupem z VTOS, je rozložení odpovědí zcela odlišné, ne odpovědělo 31,08% a odpověď ano uvedlo 33,3 %. Poměrně vysoké zastoupení odpovědí u obou skupin 35,52 % respondentů se nedokázalo přiklonit k ano či ne a odpověděli nevím.

Graf č. 8 Význam zaměstnávání odsouzených ve VTOS pro život po propuštění na svobodu

Z grafu je patrné, že v dotazníku na otázku 9, zda má pro respondenty význam jejich pracovní zařazení během VTOS, ve skupině č. 2 byly odpovědi ano, ne a nevím poměrně vyrovnané a počty se pohybovaly kolem 15 respondentů na každou odpověď. Ve skupině č. 1 odpovědělo 23 dotázaných ze 45, což je více jak polovina, že zaměstnání ve VTOS nemá význam pro jejich další pracovní uplatnění po propuštění na svobodu a pouze 6 respondentů uvedlo opak, že má význam. U skupiny č.1 je patrné, že mají zcela opačný názor než skupina č. 2, což může být dáno především tím, že u skupiny č.1 zřejmě chybí zkušenost s výstupem z VTOS - převážně se jedná o mladší odsouzené a v jejich zastoupení jsou i odsouzení, kteří jsou poprvé ve výkonu trestu.

3.6. Shrnutí výsledků

Provedeným průzkumem ve Věznici Stráž pod Ralskem bylo prokázáno, že oba dva předpoklady, tj že ve věznici je nejméně 75 % odsouzených, kteří mají zájem pracovat a že nabídka práce pro odsouzené ve věznici Stráž pod Ralskem pokrývá poptávku se potvrdily.

3.7. Navrhovaná opatření ke zvýšení zaměstnanosti odsouzených

Zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu není lehkým úkolem a existují i možnosti, kterými by se dala navýšit zaměstnanost ve věznicích. Prvním z velkých problémů je sám zákon o výkonu trestu, který umožňuje odsouzeným, aby odmítli beztrestně práci a jedná se o ust. § 30 ods. 4, který upravuje zařazování odsouzených do zaměstnání v soukromém sektoru, neboť k zaměstnávání odsouzeného u jiného subjektu, jehož zřizovatelem nebo většinovým vlastníkem není stát, je třeba jeho předchozího písemného souhlasu. Odsouzený může tento souhlas odvolat prohlášením učiněným vůči vězeňské službě. Pokud prohlášení nemá písemnou formu, zaměstnanec vězeňské služby o prohlášení odsouzeného učiní bezodkladně zápis, který předloží odsouzenému k podpisu. Účinky odvolání souhlasu nastávají uplynutím posledního dne měsíce následujícího po prohlášení odsouzeného o odvolání souhlasu. Odvolání souhlasu odsouzeným nelze považovat za odmítání práce.³⁵ Tento problém se dá odstranit a úplně vyřešit pouze změnou zákona o výkonu trestu.

Dalším možným řešením jak zvýšit zaměstnanost odsouzených je větší propagace a nabídka práce odsouzených, a to především ve státem podporovaných a zřizovaných stavbách, jako jsou stavby mostů, silnic, železnic a jiné podobné stavby. Samozřejmě realizaci těchto staveb provádějí soukromé firmy, ale proč při výběrovém řízení nedat jednu z podmínek, že při stavbě bude využito v určitém počtu a za určitých přesně daných podmínek práce odsouzených z konkrétně určené věznice. Ano je zde otázka, že ve věznici jsou často odsouzení zcela bez pracovních návyků a také bez jakékoliv kvalifikace. Z tohoto by vyplývala další povinnost pro věznice – vytvářet síť rekvalifikačních kurzů a školení, jednalo by se o krátkodobá ale intenzivní maximálně tříměsíční kurzy, přímo se zaměřením, které by firmy požadovaly. Tyto rekvalifikace by se daly podpořit ust. § 34 citovaného zákona, neboť odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, se obvykle umožní, aby získali vzdělání na základní nebo i střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání, které

³⁵ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel – ust. § 30 ods. 4

jím umožní získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci.³⁶ V současné době se tomu tak děje, ale v minimální míře. Jsou věznice, které jsou specifické pro výuku odsouzených, ale toto by se muselo rozeběhnout v mnohem větší míře a rekvalifikaci by se dle požadavků prováděla ve vícero věznicích, mohlo by se jednat i o školení specializovaných firem, které by výuku prováděly externě.

Dalším z možných opatření by mohla být jistá dislokace odsouzených do konkrétních míst, neboť jsou v naší republice lokality kde je dostatek pracovních nabídek, ale již není potřebný počet zájemců (odsouzených), kteří by mohli a chtěli danou práci vykonávat. Jinde zase vhodných odsouzených je přebytek, ale pracovní nabídka není dostačující.³⁷

Jako další variantou ke zvýšení zaměstnanosti je větší osamostatnění věznic, například ve výrobě potravin v zemědělství, do kterého by byli pracovní zařazeni odsouzení. Věznice by ušetřila určité náklady a vznikly by řádově desítky dalších pracovních možností v rámci výkonu trestu.

Nejedná se snadnou věc, ale někde se tato reforma v zaměstnávání odsouzených nastartovat musí, neboť v dnešní době, kdy je nedostatek práce pro lidi v běžném životě nelze předpokládat, že zaměstnanost ve věznicích se bude rapidně zvyšovat.

Přestože se vězeňské službě daří udržovat zaměstnanost vězňů kolem šedesátiprocentní hranice, nezdá se být reálné, že by tuto míru bylo možné v nějaké dohledné době výrazněji zvýšit. Možnému zvýšení zaměstnanosti vězňů totiž brání několik aspektů, jejichž dlouhodobý vývoj se zdá být setrvalý. Jednak není dostatek vhodných vězňů, tedy vězňů s volným pohybem, kteří by tyto práce mohli vykonávat. Platí totiž, že čím přísnější režim je odsouzenému nařízen, tím je logicky obtížnější a nákladnější ho zaměstnat.³⁸

³⁶ Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel – ust. § 34

³⁷ http://vscr.actimmy.com/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2009/cv02-2009.pdf

³⁸ Časopis *České vězeňství* vydala Vězeňská služba České republiky, Praha 2009, ISSN 1213-9297 – strana 17

4. ZÁVĚR

Studii zaměstnanosti odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody se již zabývalo mnoho prací, i přesto bylo každé pojetí práce odlišné a pohled na věc byl taktéž různý. Proto tato bakalářská práce není ojedinělá ve svém tématu. Průzkum byl prováděn v jedné konkrétní věznici a šlo především o zmapování podmínek, za kterých jsou odsouzení zaměstnáváni během VTOS.

V teoretické části se autor práce zaměřil na stručnou historii a vývoj vězeňství, výklad základních pojmů a seznámil čtenáře se základní legislativou, která upravuje vězeňská pravidla v ČR. Dále popsal a charakterizoval druhy pracovišť, zařazování odsouzených na jednotlivé druhy pracovišť.

V praktické části byl proveden průzkum pomocí dotazníkového šetření, který potvrdil oba předpoklady které byly stanoveny a to, že více jak 75 % odsouzených má zájem být během VTOS pracovně zařazeno, a že nabídka práce pokrývá poptávku zaměstnání.

Jak vyplývá z práce, zaměstnávání odsouzených je velice potřebné, především pro jejich snadnější návrat do běžného života, upevňování pracovních návyků, které mnohdy úplně absentují. Dalšími důvody proč pracovat během VTOS jsou splacené dluhy a mnohdy stoprocentní pokrytí nákladů výkonu trestu. V mnoha případech odcházejí, především při delších trestech, se slušným obnosem našetřených peněz, které mohou pomoci nastartovat jejich nový život.

V zaměstnávání odsouzených nelze hledat jen klady, jsou zde neopomenutelná rizika bezpečnostní, neboť na nestřeženém či volném pracovišti jsou různé možnosti k útěku. Dále je zde značné riziko distribuce nepovolených věcí z pracovišť do věznice. Především se jedná o mobilní telefony, peníze a v neposlední řadě drogy všech druhů. I přes to, že se odsouzení podrobují pravidelným důkladným prohlídkám při odchodu a návratu z pracoviště nelze vše uhlídat na sto procent. VS ČR pro minimalizaci takovýchto případů provádí různá bezpečnostní opatření, která se neustále přitvrzují a vylepšují, ale i tak distribuce nepovolených věcí touto cestou existuje a nedaří se ji zcela vymítit.

I přes tato možná rizika si myslím, že zaměstnanost odsouzených by měla být na prvním místě, neboť práce ve věznici je považovaná za nejlepší a nejúčinnější lék, který vede alespoň k částečné nápravě odsouzených a po vybudování nebo udržení pracovních návyků i ke snadnějšímu návratu zpět do běžného života.

5. Seznam použitých zdrojů

Použitá literatura

- 1) ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
- 2) ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. 2. upravené vydání, vydala Policejní akademie České republiky, Praha 1996. ISBN 80-85981-36-X.
- 3) HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. doplněné vydání České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6.
- 4) MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, 1. vydání, Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005, ISBN 80-7368-002-5.
- 5) MEZNÍK, J. *Základy penologie*. 1.vydání, Brno: Vydavatelství Masarykovy iniverzity Brno, 1995. ISBN 80-210-1248-X.
- 6) SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287.
- 7) STRECKOVÁ, Y., MALÝ, I.: *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vydání, Brno: Computer Press, 1998. ISBN 80-7226-112-6.
- 8) VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšířené a přepracované vydání, Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Zákony

- 9) Zákon č. 555/1992 Sb o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ve znění pozdějších novel
- 10) Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel

Elektronické zdroje

- 11) <http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-2.php>
- 12) <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>
- 13) http://vscr.actimmy.com/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2009/cv02-2009.pdf
- 14) http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf

Časopisy přílohy časopisů

15) Český helsinský výbor. *Právo na soudní a jinou právní ochranu v detenci – monitoring a litigace 2003-2005*. Materiální podmínky ve věznicích ČR, zacházení s vězněnými osobami, monitoring

16) Vězeňská služba ČR, *České vězeňství* vydala Vězeňská služba České republiky vydání č. 2/2009, Praha 2009, ISSN 1213-9297

17) Vězeňská služba ČR, *České vězeňství* vydala Vězeňská služba České republiky vydání č. 1/2006, Praha 2009, ISSN 1213-9297- EVP jako příloha tohoto časopisu

6. Seznam příloh

Příloha č. 1 - Dotazník použití pro provedení průzkum

Příloha č. 2 - Tabulka přehledu zaměstnanosti odsouzených v měsíci leden 2011

Příloha č. 3 - Formulář pro zpracování návrhu na zařazení odsouzených na pracoviště

Příloha č. 1 – dotazník

Dobrý den

Dostává se Vám do rukou dotazník, který je součástí mé bakalářské práce. Žádám Vás o pravdivé vyplnění všech otázek. Vámi poskytnuté informace budou považovány za důvěrné. Ujišťuji Vás, že dotazník je **ANONYMNÍ**, výsledky plynoucí ze získaných dat budou v práci uvedeny pouze statisticky. Údaje budou sloužit **pouze k průzkumu**, který je součástí bakalářské práce.

U otázek zakroužkujte jedinou odpověď, která odpovídá vaší situaci a u otázek, kde jsou nevyplněné řádky, stručně uveďte odpověď.

1) V letošním roce jste dosáhl nebo dosáhnete věku

- ☐ méně jak 20 let
- ☐ 20-35 let
- ☐ 36-50 let
- ☐ 51-65 let
- ☐ více než 65 let

2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- ☐ základní
- ☐ vyučený v oboru
- ☐ střední
- ☐ vyšší odborné
- ☐ vysokoškolské

3) Byl jsem před nástupem do VTOS zaměstnán

- ☐ ano, déle jak rok
- ☐ ano, méně než rok
- ☐ pracoval jsem nelegálně a pobíral podporu z úřadu práce
- ☐ nepracoval a pobíral podporu z úřadu práce

4) V jakém typu věznice jste zařazen

- ☐ s dozorem
- ☐ s ostrahou

5) Máte zájem pracovat během výkonu trestu odnětí svobody

- ☐ ano, mám
- ☐ nevím
- ☐ ne, nemám

6) Jste v současné době zaměstnán

- ☐ ano, jsem
- ☐ ne, nejsem

7) Jestliže jste v současné době zaměstnán na jakém typu pracovišti pracujete

- ☐ střežené pracoviště uvnitř věznice
- ☐ nestřežené pracoviště mimo věznici (s příslušníkem)

- ☐ volný pohyb mimo věznici (bez příslušníka)

8) Jaká je vaše největší motivace pracovat ve VTOS

- ☐ finanční stránka – zabezpečení rodiny mimo VTOS
- ☐ finanční stránka – uspokojení svých potřeb ve VTOS
- ☐ uplatnění a upevnění svých pracovních návyků
- ☐ zpestření jednotvárnosti VTOS
- ☐ především z důvodu umoření dluhů
- ☐ z důvodu zaplacení finančních nákladů VTOS

9) Domníváte se, že zaměstnání ve VTOS Vám pomůže při uplatnění na trhu práce po propuštění z VTOS

- ☐ ano, pomůže
- ☐ nevím
- ☐ ne, nepomůže

Děkuji za Váš čas, který jste věnoval vyplnění dotazníku.

Příloha č. 2 - Tabulka přehledu zaměstnanosti odsouzených v měsíci leden 2011

Vězeňská služba České republiky

Přehled zaměstnanosti odsouzených za Leden 2011 k 10. 2. 2011

OJ	Kmen. Stav	Vyňatí	Zařa zeno	ZAM. VP	CS uvnitř	CS mimo	Vzděl. prog.	Ter. prog.	Práce BO	Zame- stnání Celkem	Reál.zam. %
Brno	265	125	117	97		20				117	83,43%
Břeclav	163	96	55	38		17			5	60	88,66%
Č.Budějovice	144	47	91	40		5			5	96	98,80%
Drahonice	287	48	67	38				10	65	142	59,27%
Heřmanice	878	86	247	67	69	24	52	44	84	427	53,86%
Horní Slavkov	893	146	228	72			24	46	82	380	50,79%
Hradec Králové	255	106	108	61		47			6	114	76,64%
Jiřice	539	144	167	89	49	18			61	228	57,65%
Karviná	165	64	46	45		1		15	2	63	62,77%
Kuřim	586	119	155	63	11	12		105	5	264	56,57%
Kynšperk n.O.	835	52	182	75			11		251	444	56,70%
Liberec	250	93	122	44	4	15		16	2	140	89,56%
Litoměřice	120	73	40	32		7			4	44	92,41%
Mírov	402	29	198	39				22	21	241	64,72%
Nové Sedlo	504	109	121	52	48	20		29	15	165	41,72%
Odolov	355	96	132	29	19	84			25	157	60,54%
Olomouc	122	48	69	39		30			4	73	98,21%
Opava	477	43	198	73	49	77		49	18	265	61,00%
Oráčov	629	56	359	53				4	1	363	63,38%
Ostrava	217	117	71	71					19	90	89,70%
Ostrov n. O.	1129	240	225	117				50	180	455	51,18%
Pardubice	740	180	272	74	51	77	42	19	14	348	62,09%
Plzeň	1235	317	392	185	207		61	53	10	516	56,21%
Praha - Pankrác	617	348	220	155		9			12	231	86,08%
Praha - Ruzyně	351	142	178	124					16	194	92,58%
Příbram	1012	330	164	73	2		31	51	126	372	54,58%
Rapotice	344	51	118	65		53			14	133	45,26%
Rýnovice	594	34	228	69			83	52	27	390	69,68%
Stráž p.R.	954	68	685	76	302	306	25		72	781	88,19%
Světlá n.S.	712	107	256	42	8	207	40	11	77	383	63,38%
Teplice	39	8	30	22		8			2	31	100,00%
Valdice	1159	95	620	114	506		45	25	18	709	66,61%
Vinařice	1168	257	161	81	70	9	193	78	107	539	59,19%
Všehrady	597	168	137	59	47	31	110	16	30	293	68,22%
Znojmo	215	69	67	38		29	9	22		98	67,01%
Celkový souč.	19668	4218	6701	2465	1561	1112	726	851	1427	9705	62,82%

**Příloha č. 3 - Formulář pro zpracování návrhu na zařazení odsouzených na pracoviště
Věznice Stráž pod Ralskem**

N Á V R H na

*

Odsouzený, kód: * jméno: * příjmení: *

délka
trestu: * konec trestu: *
typ
věznice: * skupina vnitřní diferenciacce: * ubytován: *

rozsah pohybu na pracovišti mimo-uvnitř věznice:

určen zaměstnancem věznice dle čl.7, od
ŘOE č.20/2009

**charakteristika pracovních
podmínek:**

uvedena v popisu pracovní činnosti

O d ů v o d n ě n í :

*zde se popíše všechna známá data o odsouzeném, která jsou důležitá pro zařazení do zaměstnání – tedy charakter spáchaného trestného činu, jeho chování v průběhu VTOS atd.

podpis
navrhovatele

Stanovisko členů odborné komise:

Komise doporučuje - nedoporučuje

Předseda: 1.zástupce ředitele (služební zástupce)

doporučuji – nedoporučuji

Tajemník: VO výkonu vazby a trestu (zástupce)

doporučuji – nedoporučuji

Členové: VO vězeňské stráže

doporučuji – nedoporučuji

VO prevence a stížností

doporučuji – nedoporučuji

VO správního (pověř.zam.OS)

doporučuji – nedoporučuji

VO nebo referátu zaměstnávání

doporučuji – nedoporučuji

Speciální pedagog

doporučuji – nedoporučuji

Psycholog

doporučuji – nedoporučuji

Sociální pracovník

doporučuji – nedoporučuji

Vychovatel

doporučuji – nedoporučuji

V komisi projednáno dne :

Poznámka nebo stanovisko členů odborné komise:.....

Stanovisko předsedy komise v případě udělení volného pohybu ods. uvedeného v § 8 odst.5:

Návrh na: *

Schvaluji - neschvaluji **

.....
podpis ředitele věznice

Ve Stráži pod Ralskem dne

Odsouzený byl seznámen s: *

.....
datum a podpis odsouzeného

Odsouzený (obviněný) **souhlasí - nesouhlasí** ** se zaměstnáním u jiného subjektu než je věznice.

.....
datum a podpis odsouzeného

**Poučení a stanovení povinností pro odsouzeného (obviněného), který byl zařazen na pracoviště nebo m
volný pohyb při plnění pracovních povinností**

I.

Odsouzený (obviněný) je povinen

- a) plnit povinnosti vyplývající zejména z § 106 odst. 4 zákoníku práce,
- b) kdykoli se podrobit důkladné osobní prohlídce,
- c) přesně dodržovat pokyny zaměstnance Vězeňské služby nebo určeného zaměstnance organizace týkající se pohybu ve vymezeném prostoru na pracovišti,
- d) nenavazovat nedovolený styk s civilními osobami,
- e) ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby nebo určenému zaměstnanci organizace vzdálení z vyhrazeného prostoru na pracovišti,
- f) výrobní prostředky využívat výhradně ke stanoveným účelům.

II.

Odsouzenému (obviněnému) je zakázáno

- a) nakupovat, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje nebo je požadovat od civilních osob,
- b) požadovat od civilních osob, zaměstnanců organizace nebo zaměstnanců VS odesílání dopisů, balíčků, pro sebe, i pro jiné odsouzené a rovněž jejich přijímání, jakož i telefonování,
- c) od zaměstnanců organizace nebo civilních osob přebírat a předávat věci (potravinu, peníze, cigarety, léky, telefony, omamné látky a jiné nepovolené věci a předměty apod.).

S povinnostmi a zákazy, které z poučení vyplývají, jsem byl seznámen a zavazuji se je plnit.

Ve Stráži pod Ralskem:

.....
datum a podpis odsouzeného

Poučení provedl:

.....